

Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023

Аутор: Lucid Linx д.о.о. Сарајево

Индекс израчунали: Весна Ћужић, Радослав Ћоровић, Аида Ескић Пихљак и Горана Кнежевић

Дизајн: Азра Кадић

©2024 UN Women.

Издавач: Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена.

Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 израдиле су Агенција за статистику Босне и Херцеговине у сарадњи са Агенцијом за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине и Агенцијом Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (UN Women) у Босни и Херцеговини.

Ова публикација је израђена уз финансијску подршку Владе Шведске у оквиру Пројекта "Подршка за родну равноправност у БиХ" који проводи UN Women у Босни и Херцеговини.

Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 утемељен је на методологији Индекса родне равноправности коју је развио Европски институт за родну равноправност (<http://eige.europa.eu/>) за Европску унију и њене државе чланице. Подаци кориштени за израчунавање Индекса родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 односе се на податке из 2020., 2021. и 2022. године.

Ставови изражени у овој публикацији представљају ставове аутора и не изражавају мишљење или став партнера у иницијативи за израду Индекса родне равноправности, који се не могу сматрати одговорним за садржај или даљу употребу информација садржаних у овој публикацији, укључујући Агенцију за статистику Босне и Херцеговине, Агенцију за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, Европски институт за родну равноправност, Владу Шведске и UN Women.

Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023

Садржај

Скраћенице и акроними	6
Предговор.....	7
Кључни налази.....	9
1. Увод.....	11
1.1. Концептуални оквир.....	12
1.2. Методолошки оквир.....	15
2. Контекст – Босна и Херцеговина.....	16
2.1. Политичка организација и друштвено-економски контекст.....	16
2.2. Политике родне равноправности и институционални оквир.....	18
3. Индекс родне равноправности – Босна и Херцеговина.....	22
3.1. Домен Рад.....	22
Резултати индекса.....	23
Други статистички подаци за БиХ.....	25
Политике за промоцију родне равноправности у домену Рад.....	25
3.2. Домен Новац.....	28
3.3. Домен Знање.....	30
Резултати индекса.....	30
Други статистички подаци за БиХ.....	32
Политике за промоцију родне равноправности у домену Знање.....	32
3.4. Домен Вријеме.....	35
Резултати индекса.....	35
Други статистички подаци за БиХ.....	37
Политике промоције родне равноправности у домену Вријеме.....	37
3.5. Домен Моћ.....	39
Резултати индекса.....	39
Други статистички подаци за БиХ.....	41
Политике за промоцију родне равноправности у домену Моћ.....	42
3.6. Домен Здравље.....	44
Резултати индекса.....	44
Други статистички подаци за БиХ.....	46
Политике за промоцију родне равноправности у домену Здравље.....	46
4. Закључак.....	48
Библиографија.....	50
Анекс Метаподаци – Извори и године информација по доменима, поддоменима и показатељима.....	55

Скраћенице и акроними

АРС БиХ	Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине
БД БиХ	Брчко дистрикт Босне и Херцеговине
БХАС	Агенција за статистику Босне и Херцеговине
БиХ	Босна и Херцеговина
CEDAW	Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације над женама
COVID-19	Болест узрокована коронавирусом 2019
ЕК	Европска комисија
EIGE	Европски институт за родну равноправност
EQLS	Европско истраживање о квалитети живота
ЕУ	Европска унија
EWCS	Европско истраживање о радним условима
ФБиХ	Федерација Босне и Херцеговине
FIGAP	Финансијски инструмент за provedбу Гендер акционог плана
GAP	Гендер акциони план
ГЦ ФБиХ	Гендер центар Федерације Босне и Херцеговине
ГЦ РС	Гендер центар Републике Српске
BDP	Бруто домаћи производ
GEF	Подршка за родну равноправност
ICT	Информационе и комуникационе технологије
MOP	Међународна организација рада
LGAP	Локални гендер акциони план
МЉПИ	Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине
MISP	Минимални почетни пакет услуга
РС	Република Српска
ССП	Споразум о стабилизацији и придруживању
SDGs	Циљеви одрживог развоја
SILC	Истраживање о дохотку и условима живота
УН	Уједињене нације
UNFPA	Популациони фонд Уједињених нација
UNDP	Развојни програм Уједињених нација
UNICEF	Дјечији фонд Уједињених нација
UNSCR 1325	Резолуција 1325 Савјета безбједности Уједињених нација
UN Women	Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена
WB	Свјетска банка

Предговор

Поштоване читатељке и читатељи,

објављивање Индекса родне равноправности у Босни и Херцеговини за 2023. годину представља израз напора Агенције за статистику Босне и Херцеговине и Агенције за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, да се одржи пракса унапрјеђења родне статистике и емпиријског праћења стања равноправности полова у нашој земљи.

Поменуте двије агенције су претходних година појачале напоре у системском прикупљању и обради података разноврсних по полу у сврху праћења стања и информисане припреме политика у различитим областима друштвеног живота. Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, у складу са надлежностима из Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, у континуитету ради са институцијама Босне и Херцеговине на унапрјеђењу родно разврстаних података, у чему је остварен видљив помак. Агенција за статистику Босне и Херцеговине је, у сарадњи са Европским институтом за родну равноправност (EIGE) из Вилниуса, усвојила значајне вјештине статистичке обраде родних података у складу са стандардима Европске уније, који су прије двије године резултирали и првим (парцијалним) босанскохерцеговачким Индексом родне равноправности.

Ако смо за први Индекс родне равноправности констатовали да се ради о кључном инструменту за сагледавање „нултог“, почетног стања равноправности полова у Босни и Херцеговини у односу на којег ће се моћи пратити прогрес, за овај други индекс се може рећи да служи управо тој сврси и на статистички егзактан и

свеобухватан начин идентификује кретање трендова и пружа нам историјску перспективу за сагледавање стања равноправности полова у више области друштвеног живота.

Међутим, резултати које нам ово издање бх. Индекса родне равноправности доноси пружају повод за забринутост. Наиме, налази показују да у неким доменима и поддоменима наша земља стагнира или биљежи становити назадак. Наиме, у поддомену Учешће у радној снази назадак износи 1,9 индексна бода у поређењу с прошлим индексом; у домену Знања назадак је 0,3 бода, а у домену Моћи, која приказује учешће жена у политичком и економском животу, резултат је нижи за чак 2,1 бода.

Овакви резултати нас опомињу да стање у многим областима не иде на боље, упркос напорима институционалних механизма за равноправност полова и других институционалних партнера, као и невладиног сектора, на унапрјеђењу равноправности у нашем друштву. Примарни разлог за то је да на равноправност полова у друштву утичу комплексни елементи ширег економско-друштвеног и социо-културног контекста. На примјер, ниско учешће жена у радној снази директна је консеквенца увријежене праксе да је брига за кућанске послове, дјецу и старије чланове породице примарно женска улога, што произилази из родних стереотипа и традиционално неравномјерне расподјеле послова између жена и мушкараца.

Инструменти попут индекса родне равноправности, коришћењем збирних статистичких података из бројних анкета и административних извора, прецизно детектују недостатке и указују на области које би морале

бити приоритет у наредном периоду, а то су, у првом реду, области знања, моћи и рада, што су уједно области које чине темељ за јачање улоге жена у друштву.

Агенција за статистику Босне и Херцеговине и Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине ће наставити, заједно са институционалним партнерима да унапрјеђују инструменте за праћење стања равноправности полова. Задаћа актера у јавном сектору на свим нивоима власти у Босни и Херцеговини је да, у оквиру својих надлежности и у партнерству са приватним и цивилним сектором, а у складу са циљевима постављеним у Гендер акционом плану Босне и Херцеговине 2023 – 2027, допринесу да наредни индекси родне равноправности, умјесто назака и стагнирања, показују позитивне резултате!

Самра Филиповић-Хаџиабдић

директорка Агенције за равноправност полова
Босне и Херцеговине
Министарство за људска права и избјеглице
Босне и Херцеговине

Кључни налази

Овај документ представља друго издање Индекса родне равноправности у Босни и Херцеговини. Први Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину објављен је 2022. године и представљао је пионирску иницијативу институција Босне и Херцеговине (БиХ) да израчунају Индекс родне равноправности у складу са методологијом коју је развио Европски институт за родну равноправност (EIGE) у сарадњи са и уз подршку Европске уније (ЕУ). Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 израдила је Агенција за статистику Босне и Херцеговине (БХАС) у сарадњи са Агенцијом за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (АРС БиХ) у прелазној фази пројекта „Подршка за родну равноправност“ који финансира Шведска а проводи UN Women у БиХ.

Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 развијен је у складу са методологијом EIGE. За разлику од Индекса родне равноправности из 2022. године, који је пружио информације за само два пуна домена Индекса родне равноправности – Знање и Моћ и парцијално за два домена – Рад и Здравље, од укупно шест домена предвиђених методологијом EIGE (Знање, Моћ, Рад, Здравље, Вријеме и Новац), Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 пружа информације за три пуна домена – Знање, Вријеме и Моћ, а парцијално за два домена – Рад и Здравље. Због недостатка релевантних извора података, прије свега анкета и података разврстаних по полу, израчун није био могућ за свих шест домена, тако да није било могуће израчунати укупну вриједност Индекса родне равноправности у Босни и Херцеговини, што представља ограничење у смислу поређења резултата индекса за БиХ у односу на ЕУ, поједине државе чланице ЕУ и земље кандидаткиње из регије Западног Балкана. Резултати индекса су представљени на скали од 1 (потпуна неравноправност) до 100 (потпуна равноправност).

Домен Рад

У домену **Рад** било је могуће израчунати резултате индекса БиХ у 2023. години само за поддомен Учешће, али не и за поддомен Сегрегација и квалитет рада. Дакле, пуни индекс за домен Рада није могао бити израчунат у 2023. години. У поддомену Учешће, БиХ има 60,9 бодова, што је за 1,9 бодова ниже у односу на резултат за БиХ из 2022. године (62,8). Резултат индекса за БиХ у 2023. години у овом поддомену је за 21,4 бодова нижи од просјека ЕУ у 2023. години (82,3).

Домен Новац

Резултат индекса за БиХ није могао бити израчунат у 2023. години за домен **Новац** због недостатка релевантних извора података и података разврстаних по полу.

Домен Знање

Резултат индекса за БиХ у 2023. години у домену **Знање** је 58,4, што је за 0,3 бода ниже у односу на извјештај из 2022. године (58,7). Резултат индекса за БиХ у 2023. години је за 5,2 бода нижи од просјека ЕУ за 2023. годину (63,6). У поддомену Образовно достигнуће и учешће, БиХ има 54,0 бода – 0,9 бодова ниже у односу на извјештај за 2022. годину (54,9). Резултат индекса за БиХ у 2023. години у овом поддомену је за 20,6 бодова нижи од просјека ЕУ за 2023. годину (74,6). У поддомену Сегрегација, БиХ има резултат индекса у 2023. години од 63,2 (0,3 бода више него у извјештају из 2022. године – 62,9), што је за 9,0 бодова више од просјека ЕУ за 2023. годину (54,2).

Домен Вријеме

Резултат индекса за домен **Вријеме** први пут је израчунат за БиХ у извјештају за 2023. годину јер релевантни подаци нису били доступни у вријеме израде Индекса родне равноправности за Босну и Херцеговину 2022. У домену Вријеме, БиХ има 46,9 бодова. У поддомену Брига и њега, БиХ има 67,4 бодова у 2023. години. У поддомену Друштвене активности, резултат индекса за БиХ је 32,6 бодова. Није могуће упоредити овај резултат са резултатом ЕУ због разлика у методологијама истраживања.

Домен Моћ

Резултат индекса за БиХ у 2023. години у домену **Моћ** је 49,1, што је за 2,1 бода ниже у односу на извјештај из 2022. године и 10 бодова ниже у односу на резултат ЕУ-27 за 2023. годину (59,1). У поддомену Политичка моћ, БиХ има резултат 42,9 (порастан за 2,1 бода у односу на 2022. годину – 40,8), што се пореди са просјеком ЕУ за 2023. годину – 61,4. У поддомену Економска моћ, БиХ има 51,8 бодова (12,3 бода ниже у односу на извјештај из 2022. године – 64,1), што је близу просјека ЕУ за 2023. годину (54,7). У поддомену Друштвена моћ, БиХ има резултат индекса 53,1 (повећање за 1,8 бодова у односу на извјештај из 2022. године – 51,2), што се пореди са просјечним бодом за ЕУ 61,5 у 2023. години.

Домен Здравље

У домену **Здравље**, резултат индекса за БиХ у 2023. години могао је бити израчунат за поддомене Статус и Приступ, али не и за поддомен Понашање, због чега није било могуће израчунати пуни индекс за домен Здравље. У 2023. години БиХ остварује 92,9 бодова у поддомену Статус (3,1 бода више у односу на извјештај из 2022. године – 89,8) и 98,5 у поддомену Приступ (0,8 бодова ниже у односу на извјештај из 2022. године – 97,7). Ово се упоређује са просјечним резултатима за ЕУ из 2023. године од 91,7 односно 97,3 бодова за поддомене Статус и Приступ.

Метаподаци у Анексу дају преглед извора и година података који су кориштени за израчунавање индекса. Резултати индекса су израчунати у 2023. години. Подаци кориштени за израчунавање индекса углавном се односе на године 2020., 2021. и 2022. Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 сугерише могуће изворе података за израчунавање преосталих резултата ради будуће израде пуног Индекса родне равноправности.

1. Увод

Равноправност жена и мушкараца је темељна вриједност Европске уније (ЕУ) која је загарантована споразумима ЕУ и Повељом ЕУ о темељним правима. Родна равноправност је неопходна за економски раст и друштвени развој сваке земље. Устав Босне и Херцеговине гарантује равноправност полова и уживање права и слобода која се осигуравају свим лицима без дискриминације по било којем основу, укључујући и пол.¹ Закон о равноправности полова у БиХ² прописује равноправност полова у свим сферама живота, укључујући образовање, запослење, рад и приступ ресурсима, социјалној заштити, здравственој заштити, те културу, спорт, јавни живот и медије.

ЕУ има кључну улогу у осигурању гаранција да су принципи родне равноправности интегрисани у политике држава чланица ЕУ и да земље кандидаткиње и потенцијалне кандидаткиње настоје да испуне исте принципе и стандарде. У циљу мјерења степена родне равноправности на нивоу ЕУ, као и на нивоу појединих држава чланица, Европски институт за родну равноправност (EIGE) преузео је задатак да изради комплексан комбиновани показатељ, који приказује вишедимензионалну реалност родне равноправности која је посебно прилагођена политичком оквиру ЕУ.

Индекс родне равноправности је, стога, развијен са сљедећим циљевима:

- ▶ да се осигура синтетизирано мјерење родне равноправности које је лако разумјети и комуницирати,
- ▶ да се осигура прилагођен комплексни показатељ за мјерење родне равноправности у ЕУ и њеним државама чланицама,
- ▶ да се осигура алат креаторима политика у процјени нивоа остварене родне равноправности и потребе за даљим мјерама,
- ▶ да се осигура релевантно поређење између различитих приоритетних домена родне равноправности и
- ▶ да се мјери и пореди напредак који се временом остварује у области родне равноправности.

Поред држава чланица ЕУ, земље у процесу приступања усвојиле су приступ EIGE како би мјериле свој напредак у области родне равноправности по различитим приоритетним доменима и унаприједиле своје политике у остваривању родне равноправности у појединачним областима: рад, новац, знање, вријеме, моћ и здравље. Земље Западног Балкана – Србија,³ Црна Гора,⁴ Сјеверна Македонија⁵ и Албанија⁶ израдиле су и објавиле један или више извјештаја о Индексу родне равноправности. Ови извјештаји су послужили као модели за израду првог Индекса родне равноправности за

¹ Члан II/4. Устава БиХ. Доступно на: <https://bit.ly/3c7PPbu>.

² Закон о равноправности полова у БиХ („Службени гласник БиХ”, број: 16/03, 102/09 и 32/10).

³ Индекс родне равноправности у Републици Србији 2016, Индекс родне равноправности у Републици Србији 2018. и Индекс родне равноправности у Републици Србији 2021.

⁴ Индекс родне равноправности за Црну Гору – 2019, Индекс родне равноправности у Црној Гори 2023. година.

⁵ Индекс родне равноправности за Сјеверну Македонију 2019. и Индекс родне равноправности за Сјеверну Македонију 2022

⁶ Индекс родне равноправности за Републику Албанију 2020.

Босну и Херцеговину 2022. године.⁷ Поред тога, БиХ је имала користи од размјене информација са институцијама земаља Западног Балкана при изради свог Индекса родне равноправности. Ове напоре подржао је EIGE у оквиру пројекта финансираног из ИПА средстава ЕУ „Повећан капацитет земаља кандидаткиња и потенцијалних кандидаткиња за ЕУ за мјерење и праћење утицаја политика родне равноправности (2018-2021)“ те кроз пројект „Подршка за родну равноправност у БиХ“ (GEF), који је финансирала Европска унија, а проводи УН Њомен. Агенција за статистику Босне и Херцеговине (БХАС) и Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (АРС БиХ) донијеле су одлуку о објављивању новог Индекса родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023, уз подршку у оквиру прелазне фазе пројекта „Подршка за родну равноправност“ који финансира Влада Шведске. Поређења Индекса родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 нису се могла направити са другим земљама Западног Балкана ради неупоредивих референтних година кориштених за израчунавање резултата индекса у свим земљама регије. Стога се поређења врше само са резултатима индекса ЕУ, када је провјерена компатибилност референтних година и извора података.

Методологија EIGE предвиђа израчунавање резултата Индекса родне равноправности за шест домена: Знање, Моћ, Рад, Здравље, Вријеме и Новац, при чему сваки домен има своје поддомене. Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 представља информације за три пуна домена – додаје се домен Вријеме на претходно потпуно израчунате домене Знање и Моћ, те два парцијална домена индекса – Рад и Здравље, од укупно шест домена предвиђених методологијом EIGE. Подаци кориштени за израчунавање резултата индекса по доменима и поддоменима се углавном односе на 2020., 2021. и 2022. годину. С обзиром на то да израчун није био могућ за свих шест домена, није могуће представити свеукупни резултат индекса

родне равноправности за Босну и Херцеговину (БиХ)

1.1. Концептуални оквир

Индекс родне равноправности је збирни показатељ који је развио EIGE, а којим се омогућава мјерење комплексног концепта родне равноправности. Укоријењен је у родну перспективу која одражава најважније области политике ЕУ и концептуално је обликован тако да се темељи на становишту да родна равноправност доприноси трансформацији друштва. Стога, вриједности индекса првенствено одражавају родни јаз, а не специфичан статус жена и мушкараца појединачно.

Индекс прати ниво достигнућа и родну равноправност у шест кључних домена политика родне равноправности: Рад, Новац, Знање, Вријеме, Моћ, Здравље, а укључује и два додатна домена: Интерсекцијска неравноправност и Насиље над женама. Првих шест домена чине срж индекса. Два додатна домена допуњују индекс, али нису његов саставни дио будући да се примјењују само на дио становништва – насиље над женама се односи само на женску популацију, док се у случају интерсекцијске неравноправности мјери родни јаз, али унутар специфичних друштвених група. Сваки домен се састоји од неколико поддомена који представљају кључне аспекте у датим областима (Дијаграм 1).

7 Карађиновић, Н. (2022).

Дијаграм 1 Концептуални оквир – домени и поддомени Индекса родне равноправности

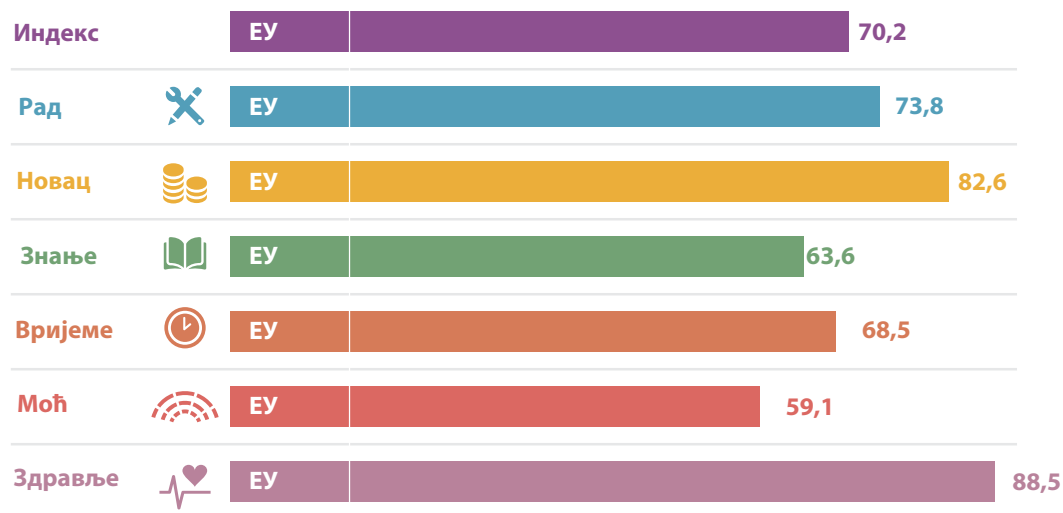

Индекс родне равноправности се од 2013. године редовно мјери на нивоу ЕУ и на нивоу држава чланица, а резултати индекса на нивоу ЕУ показују спор, али континуиран раст у готово свим доменима (изузетак је домен Вријеме). Свеукупни индекс родне равноправности је порастао са 63,1 - колики је био 2013. године, на 70,2 у 2023. години. ЕУ је најближа остварењу родне равноправности у домену Здравља (88,5 бодова), посебно у поддомену Приступ здравственим услугама (97,3 бода). Други по реду према бодовима у ЕУ је домен Новац (82,6 бодова), а најбоље остварење је у његовом поддомену који се односи на равноправност

жена и мушкараца у погледу економске ситуације (87,9 бодова). Родне неправности се највише истичу у домену Моћ (59,1 бод), посебно у поддомену Економска моћ (54,7 бодова). Други најнижи резултат ЕУ остварује у домену Знање (63,6 бодова), гђе има простора за унапрјеђење, посебно у поддомену Сегрегација (54,2 бодова)⁸. У графикану која слиједи дат је преглед Индекса родне равноправности ЕУ из 2023. године, по појединачним доменима.

⁸ European Institute for Gender Equality [Европски институт за родну равноправност] 2023.

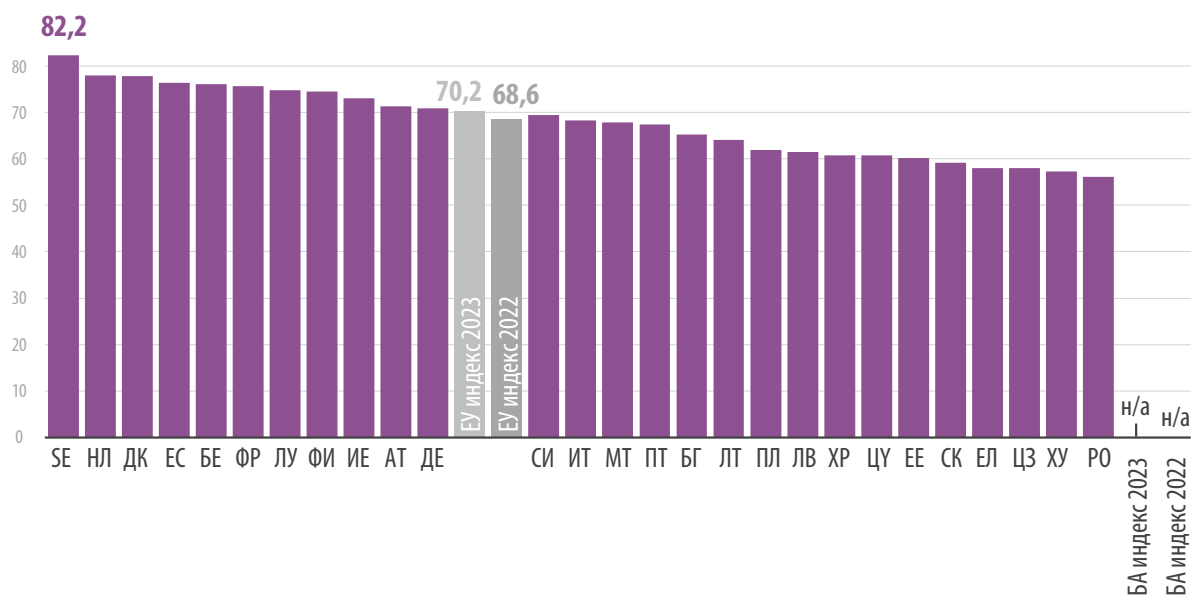
Графикон 1 Индекс родне равноправности ЕУ 2023 (подаци углавном из 2021. и 2022. године)

Праћење степена родне равноправности на основу Индекса родне равноправности омогућава да се уоче промјене у кључним аспектима које обухватају домени и поддомени Индекса, чиме се пружа увид у резултате различитих политика или посљедице недостатка политика и мјера у одређеним областима родне равноправности.

Упоредни увиди које Индекс пружа у односу на ЕУ омогућавају земљама кандидаткињама да прате напредак у контексту приступања ЕУ. Ови упоредни увиди су корисни с обзиром на то да указују на области у којима је потребан одлучнији напредак да би се достигли стандарди држава чланица ЕУ.

Графикон 2 Индекс родне равноправности за ЕУ-27 (2023, подаци углавном из 2021. и 2022. године; 2022, подаци углавном из 2020. године)

1.2. Методолошки оквир

Индекс родне равноправности је развијен комбиновањем показатеља за димензије родне равноправности у јединствену сумарну мјеру. Као такав, Индекс родне равноправности представља алат који синтезом ову комплексност претвара у мјеру која је лака за коришћење и која се лако интерпретира. Индекс родне равноправности мјери родну равноправност на скали од 1 (потпуна неравноправност) до 100 (потпуна равноправност) у шест кључних домена: Рад, Новац, Знање, Вријеме, Моћ и Здравље. Сваки домен је даље подијељен на поддомене. Ови поддомени обухватају кључна питања у оквиру одговарајућих тематских области у складу са концептуалним оквиром. Детаљнији оквир мјерења по доменима и поддоменима представљен је и објашњен у поглављима посвећеним сваком домену. EIGE примјењује строге критерије за квалитет података – доступност, учесталост, упоредивост (временска и међу државама).

Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 израчунат је од стране Агенције за статистику Босне и Херцеговине (БХАС) у 2023. години. Подаци који су кориштени за израчунавање резултата индекса су из 2020., 2021. и 2022. године, зависно од показатеља. Табела са метаподацима – дефиниција показатеља, извор и година на које се односе подаци приказана је у Анексу овог документа. Извјештај за Босну и Херцеговину из 2023. године израђен је у сарадњи са Агенцијом за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (АПС БиХ), према методологији коју је развио EIGE. Ова иницијатива је подржана у прелазној фази пројекта “Подршка за родну равноправност у БиХ”, који финансира Шведска и проводи UN Women.

Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 укључује резултате за три пуна домена - Знање, Моћ и Вријеме, пружајући податке и израчунае за одговарајуће поддомене Постигнуће и Учешће за домен Знања, сва три поддомена - Политичка моћ, Економска моћ и Друштвена моћ за домен Моћ, и поддомене Брига и њега и Друштвене активности за домен Вријеме. Индекс такођер укључује парцијалне резултате за два домена - Рад и Здравље и њихове појединачне поддомене - поддомене Статус и Приступ, искључујући поддомен Понашање за домен Здравље, те поддомен Учешће, а искључујући поддомен Сегрегација и Квалитет рада за домен Рад.

Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 не укључује информације за домен Новац или његове појединачне поддомене због недостатка релевантних анкета, других извора података и родно рашчлањених података. Из овог разлога није могуће израчунати укупни Индекс родне равноправности за БиХ и направити поређења са просјеком ЕУ и појединачним државама чланицама и земљама кандидаткињама. Потпуна поређења са просјеком ЕУ и државама чланицама могућа су само у доменима Знање и Моћ. Поређења у доменима Рад и Здравље могућа само на нивоу поддомена за које су били доступни подаци и израчуни. Поређења у домени Вријеме за резултатима ЕУ и држава чланица нису могућа због разлика у методологијама истраживања.

Подаци Индекса родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 упоређени су са Индексом родне равноправности ЕУ из 2023. године с обзиром да су подаци за БиХ углавном из 2020., 2021. и 2022. године, а подаци за ЕУ углавном из 2021. и 2022. године, тако да су упоредиви.

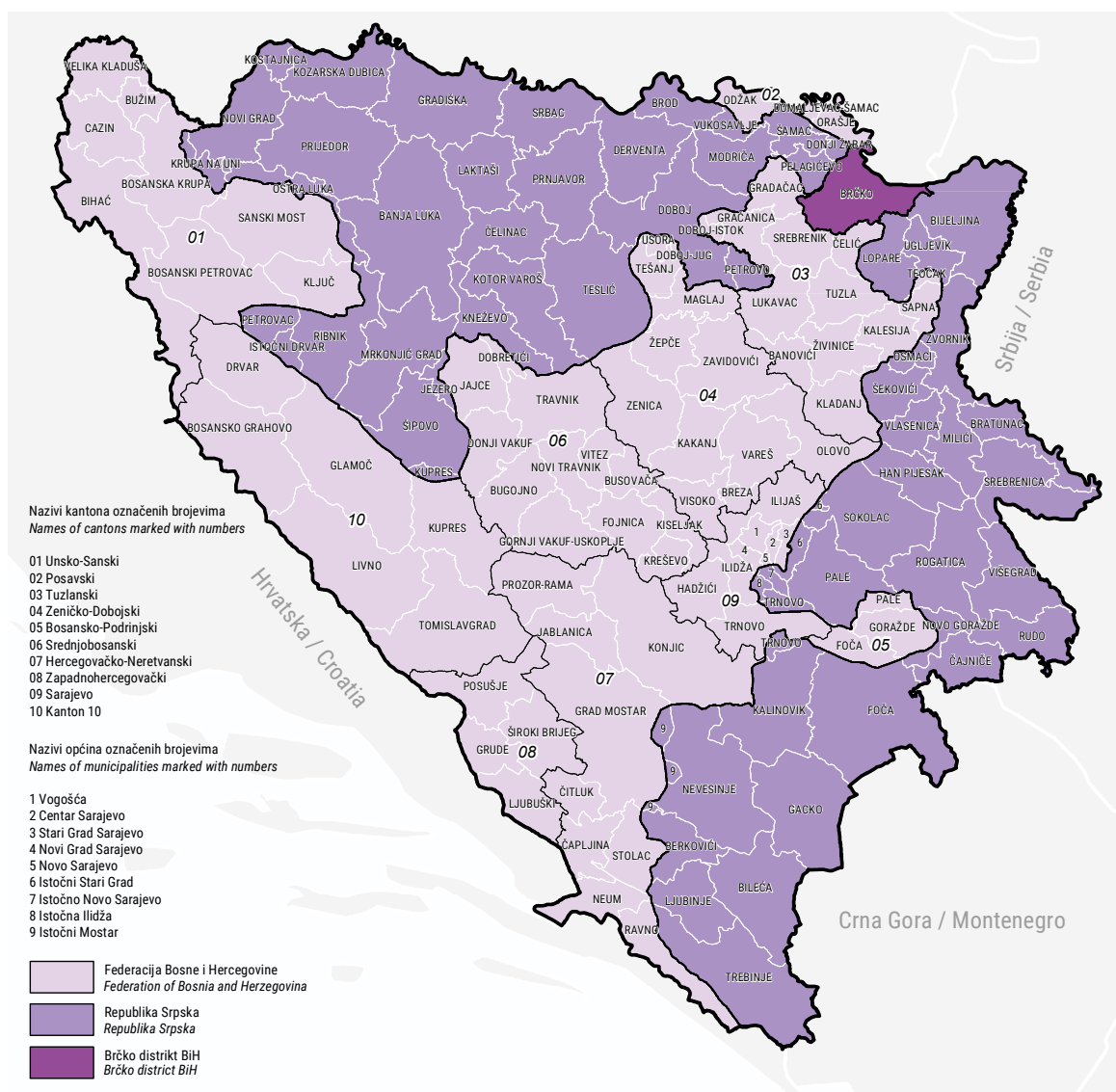
2. Контекст – Босна и Херцеговина

2.1. Политичка организација и друштвено-економски контекст

Босна и Херцеговина (БиХ) је децентрализована и етнички мијешана држава која се састоји од два ентитета - Федерације Босне и Херцеговине (ФБиХ) и Републике Српске (РС), те Брчко дистрикта (БД) Босне и Херцеговине. ФБиХ се састоји од 10 кантона и 79 градова/општина. РС је потпуно централизована, са 66 градова/

општина. Извршна власт на државном нивоу има овлашћења која су ограничена на одбрану, вањску политику, монетарну политику, царину, миграције и вањскотрговинску политику. Већина осталих извршних овлашћења припада ентитетском нивоу и даље су подијељена, у случају ФБиХ, између ентитетског и кантоналног нивоа власти.

Слика 1. Административна карта Босне и Херцеговине

Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП) између БиХ и ЕУ потписан је 16. јуна 2008. године и на снази је од 2015. године. БиХ је 2016. године поднијела захтјев за чланство у ЕУ. Према Извјештају ЕК за Босну и Херцеговину из 2023. године: „Босна и Херцеговина је између ране фазе и одређеног нивоа припремљености у способности да преузме обавезе које подразумевају чланство у ЕУ. Потребно је направити значајније кораке ка усклађивању с *acquisem* ЕУ и проводити неопходно законодавство.”⁹ БиХ је званично добила статус кандидата од стране Европског савјета 15. децембра 2022. године.

Према Мишљењу ЕК из 2019. године, „У периоду од 2015. до 2018. године, Босна и Херцеговина је радила на амбициозној „реформској агенди“, усмјереној ка поврату економског раста и прилика за запошљавање. Иако још увијек постоје значајни изазови, предузетим реформама се допринијело побољшању економских показатеља и макроекономске ситуације, укључујући избалансиране јавне финансије и стабилан економски раст.”¹⁰ Ипак, 2021. године ЕК примјећује да је БиХ остварила ограничен напредак и да се још увијек налази у раној фази успостављања функционалне тржишне економије.¹¹ Након убрзања на 7,5 посто у 2021. години, реални раст БДП-а успорио је на 4,1 посто 2022. године,¹² одражавајући погоршање међународног окружења и убрзане инфлације.¹³

Према Попису становништва из 2013. године, укупан број становника БиХ је 3.531.159, од којих су 1.798.889 жене (50,9%), а 1.732.270 (49,1%) мушкарци. Према Попису из 2013. године, број становника у ФБиХ је 2.210.220, у РС 1.228.423 и у БДБиХ 83.516.¹⁴ Према Резултатима о попису становништва у РС, број становника РС је 1.170.342 (571.812 мушкараца – 48,85% и 598.812 – 51,15 жена).¹⁵ Према подацима Пописа становништва БиХ из 2013. године, највећа стопа маскулитета забиљежена је у старосној групи од 0 до 19 година, гђе на 100 жена долази

око 106 мушкараца. Стопа маскулитета опада у старијим старосним групама, па тако пада на 57 мушкараца на 100 жена у старосној групи 80+.¹⁶

Босна и Херцеговина биљежи негативан природни прираштај од 2009. године. У 2020. години природно кретање становништва је било на стопи -5,0, 2021. године -6,7, а 2022. године -4,3.¹⁷ Према подацима Свјетске банке из 2022. године, годишњи раст становништва је по стопи од -1,2.¹⁸ Према Родном профилу БиХ 2021,¹⁹ кључни друштвено-демографски показатељи су уопштено забрињавајући, чак и прије кризе узроковане пандемијом ЦОВИД-19, посебно када је ријеч о статусу жена и младих. Становништво БиХ стари и демографски се смањује. Смањење броја становника је узроковано сталном и растућом стопом емиграције. Од 2014. године подаци показују да постоји промјена која се односи на одлив читавих (и млађих) породица, које одлазе да би своју будућност градиле у другим земљама.²⁰

У 2022. години у БиХ стопа незапослености износила је 15,4%,²¹ а у 2021. години 17,4%²². У ФБиХ жене су чиниле 59,13% незапослених на крају 2022. године,²³ док је овај проценат у РС у исто периоду износио 53,38%.²⁴ Према посљедњој Анкети о потрошњи домаћинства која је садржавала податке о сиромаштву (подаци за 2015. годину), у БиХ 170.619 домаћинства живи у сиромаштву, од чега 104.666 у ФБиХ, 62.501 у РС, а преосталих 3.452 у БДБиХ. Укупно 16,9% становништва живи испод границе сиромаштва за земљу.²⁵ Ова стопа у РС износи 16,4%, док је у ФБиХ 17,1%, а у БДБиХ 17,6%. Општа стопа сиромаштва се прогресивно смањила од 2007. године, када је износила 18,2%. Незапосленост је значајна, али не и једина детерминанта ризика од сиромаштва и искључености. Стопа сиромаштва је далеко већа

9 Европска комисија (2023), стр.7.

10 Европска комисија (2019), стр. 4.

11 Европска комисија (2021).

12 Доступно на: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2022&locations=BA&start=2022>.

13 Европска комисија (2023).

14 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2016).

15 Завод за статистику Републике Српске (2017).

16 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022).

17 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023г). Цифре представљају стопе на 1.000 становника

18 Доступно на: <https://data.worldbank.org/country/BA>.

19 UN Women (2021).

20 UNDP (2020).

21 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023а).

22 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022а).

23 Завод за статистику ФБиХ (2023).

24 Завод за статистику Републике Српске (2023).

25 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2018). Најновија анкета о потрошњи домаћинства 2022. доступна на <https://shorturl.at/ruyz7> не садржи податке о сиромаштву.

у домаћинствима у којима је глава домаћинства старија од 65 година, нема образовање, је незапослена или није способна за рад.²⁶ БиХ се не суочава са изазовом потхрањености становништва.²⁷

Готово све стамбене јединице у земљи имају прикључак на електричну енергију и водоснабдијевање.²⁸ Само 2,8% домаћинстава у БиХ је настањено у изнајмљеним стамбеним објектима.²⁹ Постоји велика потреба да се побољша општа транспортна инфраструктура у земљи.³⁰ Што се тиче приступа информационо-комуникационој технологији (ИКТ), истраживања из 2022. године показују да 61,3% домаћинстава има приступ рачунару, а 75,9% домаћинстава има приступ интернету.³¹

Према посљедњим Националним здравственим рачунима, у 2021. години укупни расходи за здравство у БиХ износили су 3.740.360.697 КМ, од чега су 69% били јавни, а 31% приватни расходи. У 2021. години удио потрошње за здравство у БДП-у БиХ износио је 9,6%. У истој години, 59,6% укупне потрошње за здравство у БиХ потрошено је на услуге лијечења и рехабилитације, а 27,8% средстава потрошено је на лијекове и медицинске производе. Само 2% од укупног здравственог фонда у 2021. години потрошено је на превенцију и подизање свијести, имунизацију, на рано откривање болести, праћење статуса здравља становништва, епидемиолошко праћење и контролу ризика од болести, те на програме одговора на катастрофе.³²

2.2. Политике родне равноправности и институционални оквир

Устав БиХ интегрише кључне међународне стандарде у вези са људским правима и равноправношћу полова, првенствено Конвенцију о елиминацији свих облика дискриминације над

женама (CEDAW) из 1979. године, која се директно примјењује у БиХ. Надаље, БиХ је потписница и других међународних правних аката и докумената, укључујући, између осталих међународних уговора и споразума, Пекиншку декларацију са Платформом за дјеловање из 1995. године, Резолуцију Савјета безбједности Уједињених нација 1325 „Жене, мир и безбједност“ (UNSCR 1325) из 2000. године, Конвенцију Уједињених нација против транснационалног организованог криминала из 2000. године, као и укупно 83 конвенције Међународне организације рада (МОР) и један протокол, од којих је на снази њих 65.³³ БиХ је међу првим земљама у Европи које су ратификовале Конвенцију Савјета Европе о спрјечавању и борби против насиља над женама и насиља у породици из 2013. године.

Устав БиХ у члану II/4 прописује: „Уживање права и слобода, предвиђених у овом члану или у међународним споразумима наведеним у Анексу I овог Устава, осигурано је свим лицима у Босни и Херцеговини без дискриминације по било ком основу као што је пол, раса, боја, језик, вјера, политичко и друго мишљење, национално или социјално поријекло, повезаност са националном мањином, имовина, рођење или други статус.“³⁴

Закон о равноправности полова у БиХ усвојен је 2003. године и измијењен 2009. године, док је пречишћени текст Закона објављен 2010. године.³⁵ Овај закон се конкретно односи на родну равноправност у образовању, запослењу, раду и приступу ресурсима, социјалној заштити, здравственој заштити, култури и спорту, јавном животу и медијима. Овај закон утврђује регулаторни оквир за улоге и функционисање гендер институционалних механизма у провођењу закона и надзору над провођењем закона. Закон о равноправности полова прописује да равноправна заступљеност мушкараца и жена постоји у случају када постотак мање заступљеног пола износи најмање 40%, и ово правило се примјењује на сва тијела у јавном сектору у БиХ, укључујући законодавну, извршну и судску власт, политичке странке, правна лица са јавним овлашћењима и

26 Ибид.

27 BiH Voluntary National Review Report [Добровољни извјештај Босне и Херцеговине] (2019).

28 Ибид.

29 Ибид.

30 Ибид.

31 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023ф).

32 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023д).

33 Преглед ратификација доступан на <https://bit.ly/3AJvH9Y>.

34 Устав БиХ. Доступно на <https://bit.ly/3c7PPbu>.

35 Закон о равноправности полова у БиХ („Службени гласник БиХ“, број: 16/03, 102/09 и 32/10).

правна лица у већинском власништву државе, ентитета, кантона, градова и општина. Такођер се примјењује на именована у делегације и међународне организације или тијела.

Закон о равноправности полова у БиХ дефинише родно засновану дискриминацију и забрањује дискриминацију на основу пола и сексуалне оријентације у свим областима живота. У том контексту, различите врсте родно заснованог насиља сматрају се обликом дискриминације и кршењем људских права. Ово је даље регулисано и Законом о забрани дискриминације,³⁶ који дефинише директну и индиректну дискриминацију на свим основама, укључујући на основу рода и сексуалне оријентације, родног идентитета и сексуалних карактеристика, као и оно што не представља дискриминацију. Овим законом уређује се и систем заштите од дискриминације у свим областима живота, укључујући рад и запошљавање, социјалну и здравствену заштиту, правосуђе и администрацију, стамбена питања, јавно информисање, образовање, спорт, културу, науку и економију. Надаље, овај закон забрањује сексуално узнемиравање и сваки други облик узнемиравања, мобинг, сегрегацију и подстицање на дискриминацију. CEDAW Комитет је поздравео амандман на Закон о забрани дискриминације којим су старост, инвалидитет и сексуална оријентација, родни идентитет и полне карактеристике додати као забрањени основи за дискриминацију, те којим је ревидирана дефиниција сексуалног узнемиравања.³⁷

Гендер акциони план БиХ (GAP БиХ) је кључни средњорочни документ јавне политике, који усваја Савјет министара БиХ у складу са Законом о равноправности полова. Према овом закону, Агенција за равноправност полова БиХ Министарства за људска права и избјеглице БиХ задужена је да у сарадњи са ентитетским гендер центрима иницира и координира израду GAP-а, те прати његово провођење и координира активности са свим релевантним органима у процесу provedбе. Циљ Гендер акционог плана БиХ је да пружи смјернице министарствима и

другим институцијама у укључивању принципа родне равноправности у њихов рад у складу са Законом о равноправности полова. Од институција у БиХ на свим нивоима власти се очекује да усвоје оперативне планове у складу са GAP БиХ. GAP БиХ је израђен и проведен у период од 2006. до 2011. године, затим од 2013. до 2017. године те од 2018. до 2022. године. Посљедњи GAP БиХ усвојен је 2023. године за период 2023.-2027. године.³⁸

Агенција за равноправност полова БиХ Министарства за људска права и избјеглице БиХ је у сарадњи са другим институционалним механизмима за равноправност полова и другим партнерима израдила и провела Оквирну стратегију за имплементацију Конвенције Савјета Европе о превенцији и борби против насиља над женама и насиља у породици (2015. – 2018.) као и, од 2010. године, четири узастопна Акциона плана за имплементацију UNSCR 1325 „Жене, мир и безбједност“. APC БиХ МЛЪПИ БиХ је координирала и израду Акционог плана за равноправност LGBTQI особа у БиХ, који је усвојен 2022. године.³⁹ Гендер центри РС и ФБиХ координирају специфичне секторске стратегије и акционе планове на нивоу ентитета који се односе на насиље у породици, унапрјеђење положаја жена у руралним подручјима и увођење родно одговорног буџетирања.⁴⁰ Надаље, у складу са Законом о равноправности полова, више јединица локалне самоуправе усвојио је локалне гендер акционе планове (LGAP) којима се операционализирају високо постављени приоритети GAP-а на локалном нивоу.⁴¹

Институционални оквир за равноправност полова у БиХ чине Агенција за равноправност полова БиХ Министарства за људска права и избјеглице БиХ, Гендер центар ФБиХ и Гендер центар РС као кључни гендер институционални механизми у извршној власти. Њихови мандати су слични, али у великој мјери зависе од подјеле надлежности између државног и ентитетског нивоа. APC БиХ/

38 Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2023).

39 Доступно на <https://arsbih.gov.ba/usvojen-akcioni-plan-za-una-predjenje-prava-lgbt-osoba-u-bih/>.

40 UN Women (2021a).

41 Ибид.

36 Закон о забрани дискриминације („Службени гласник БиХ“, број: 59/09 и 66/16).

37 CEDAW Комитет (2019).

МЛЪПИ БиХ врши функције које се односе на равноправност полова у питањима за која је надлежан државни ниво, као што су избори и политичке странке, одбрана и безбједност, извјештавање међународним тијелима и слично, те координира израду и имплементацију GAP-а БиХ и Финансијског инструмента за имплементацију GAP-а БиХ (FIGAP). Гендер центри се фокусирају на укључивање родно одговорних политика у областима које су у надлежности ентитета - образовање, рад, пољопривреда, унутрашњи

послови, заштита од насиља у породици, између осталог, у сарадњи са нижим нивоима власти. У законодавној власти најважнији институционални механизми за равноправност полова су Комисија за остваривање равноправности полова Парламентарне скупштине БиХ, комисије/одбори за равноправност полова/једнаке прилике у ентитетским парламентима и Скупштини БДБиХ, као и комисије/одбори за равноправност полова у кантоналним и општинским вијећима/скупштинама општина.

Дијаграм 2 Гендер институционални механизми у БиХ

У складу са Законом о равноправности полова, све владине политике и прописи треба да буду достављене институционалним механизмима за родну равноправност на преглед и повратне информације у погледу интегрисања родне перспективе. Из тог разлога, АРС БиХ/МЉПИ БиХ и Гендер центри континуирано дају мишљења на приједлоге законских и других аката, те дају препоруке за усклађивање прописа са Законом о равноправности полова и другим правним стандардима родне равноправности.

БиХ је иницирала регионалну сарадњу у области равноправности полова потписивањем Декларације о сарадњи институционалних механизма за гендер питања Западног Балкана (Сарајевска декларација), која је 2005. године потписана од стране представника БиХ, Хрватске, Сјеверне Македоније, Црне Горе и Србије, док се друге заинтересоване земље из региона такођер могу придружити.⁴² У Декларацији се истиче Програм за жене, мир и безбједност, економско оснаживање жена и спровођење Истанбулске конвенције. Према EIGE, регионални координациони одбор представља угледан механизам који окупља релевантне представнике и показује потенцијал за будуће дјеловање.⁴³

Недостатак лако доступних родно рашчлањених података у појединим областима, као и недостатак родне анализе у креирању и провођењу политика, представља озбиљну препреку праћењу имплементације и ефеката политика родне равноправности. Доступни су одређени званични статистички подаци који су родно рашчлањени, посебно у областима демографије, запошљавања, социјалних услуга и образовања, с обзиром на то да статистичке институције у БиХ редовно прикупљају и објављују овакве податке. Међутим, подаци који се односе на Роме, на особе са инвалидитетом и друге маргинализоване и тешко доступне групе у контексту равноправности полова углавном нису доступни. АРС БиХ/МЉПИ БиХ је издала препоруке институцијама за прикупљање родно осјетљивих података.⁴⁴

42 EIGE, Regional Network of Gender Institutional Mechanisms - a window of opportunity [EIGE, Регионална мрежа родних институционалних механизма – прозор могућности]. Доступно на: <https://bit.ly/3AMirBt>.

43 Ибид.

44 Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2019).

3. Индекс родне равноправности – Босна и Херцеговина

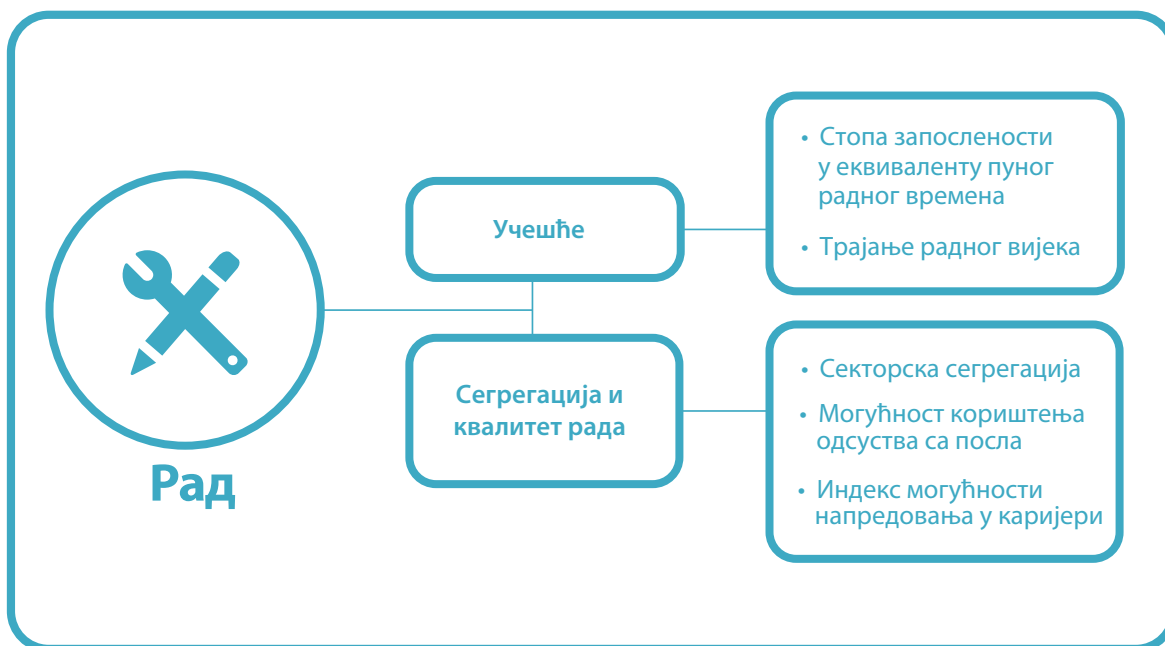
Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине и Агенција за статистику Босне и Херцеговине, уз подршку пројекта „Подршка за родну равноправност у БиХ“ – прелазна фаза, финансирана од стране Шведске, а који проводи UN Women, одлучила је израдити други Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини у складу са методологијом EIGE и узимајући у обзир доступне податке у БиХ. Ови напори су за резултат имали израчун потпуних

резултата за домене Знање, Моћ и Вријеме, те парцијалних резултата за домене Рад (поддомен Учешће) и Здравље (поддомени Статус и Приступ).

Пуни резултати индекса нису могли бити израчунати за домене Посао и Здравље, док у домену Новац, резултати индекса нису израчунати уопште. Због тога, свеукупни Индекс родне равноправности за Босну и Херцеговину још увијек није могуће израчунати, а поређења са просјеком ЕУ-27 и државама чланицама ЕУ су само дјелимично могућа.

3.1. Домен Рад

Дијаграм 3 Домен Рад Индекса родне равноправности, са поддоменима и релевантним показатељима

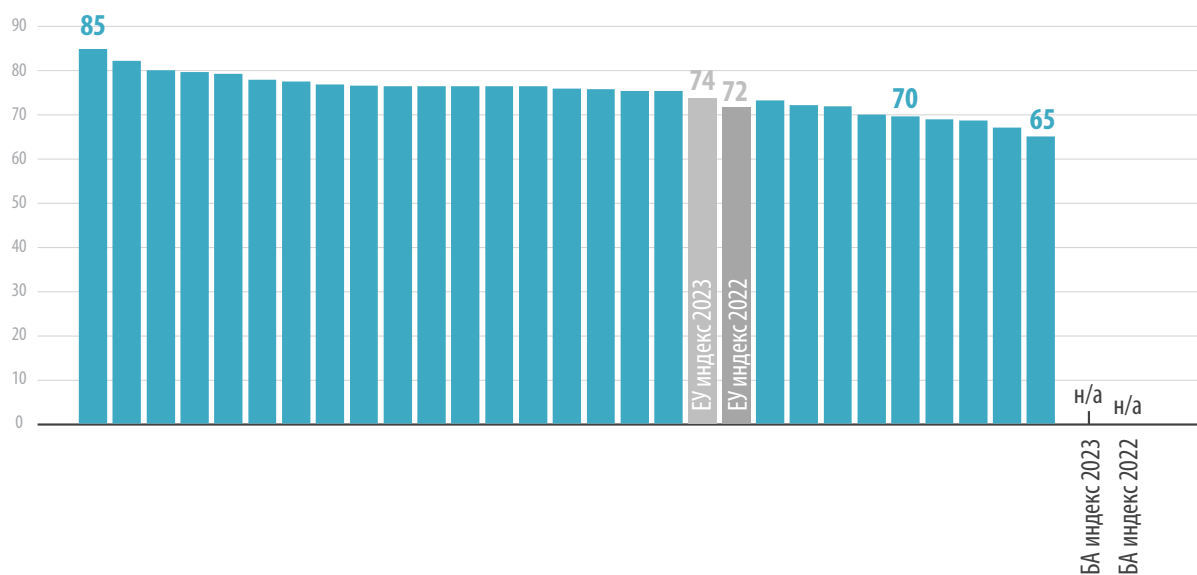

Резултати индекс

У домену Рад, Индекс родне равноправности мјери ниво приступа и жена и мушкараца тржишту рада, те да ли раде равноправно на квалитетним пословима и под квалитетним радним условима. Домен Рад обухвата два поддомена: Учешће и Сегрегација и квалитет рада. Учешће се односи на ниво запослења и родне разлике у запошљавању жена и мушкараца, указујући на њихове шансе за приступ послу или запослењу. Овај поддомен комбинује два показатеља: стопу запослености у еквиваленту пуног радног времена за становништво старосне доби 15 и више година и трајање радног вијека за становништво старосне доби од 15 и више година. Сегрегација и квалитет рада су елементи другог поддомена.

Сегрегација се односи на хоризонталну и вертикалну дистрибуцију запослених жена и мушкараца по различитим секторима, занимањима и позицијама одлучивања. Концентрација жена или мушкараца у одређеним секторима економије или професијама указује на хоризонталну родну сегрегацију, док заступљеност на руководним позицијама указује на вертикалну сегрегацију. Секторска сегрегација се мјери учешћем жена и мушкараца у секторима образовања, здравства и социјалног рада. Квалитет рада се мјери на основу флексибилног радног времена и перспектива у каријери.

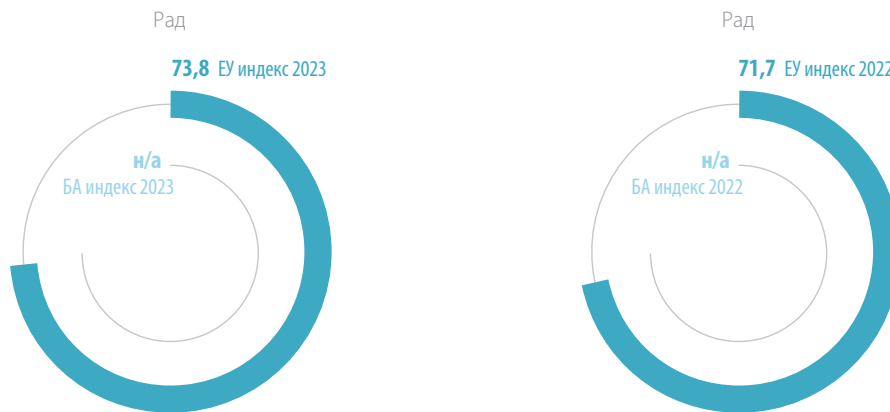
Графикон 3 Индекс родне равноправности у домену Рад за ЕУ-27 (2023, подаци из 2022., 2021. и 2015. године; 2022, подаци из 2020. и 2015. године)

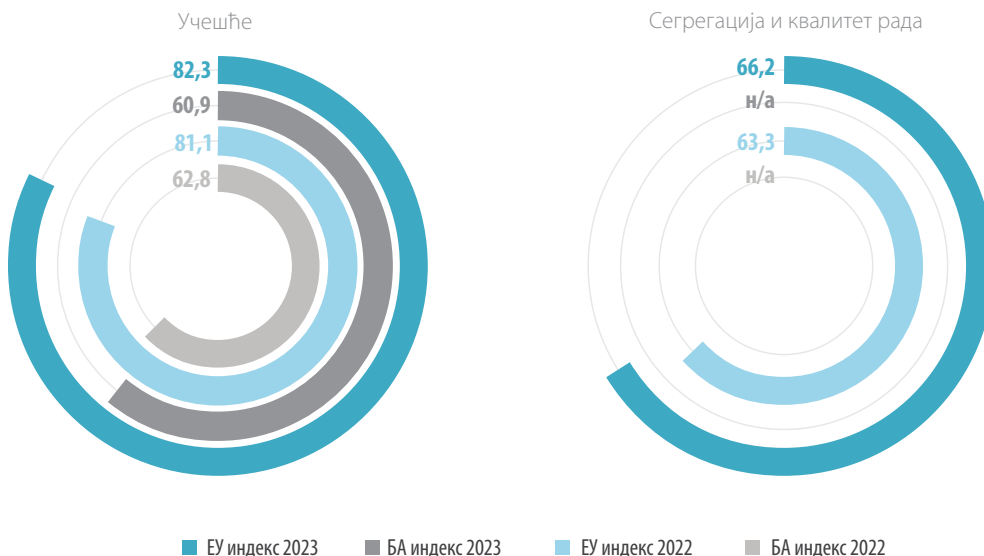
За БиХ је израчунат само резултат за поддомен Учешће. У поддомену Учешће, БиХ има 60,9 бодова, што је за 1,9 бодова ниже у односу на оцјену из извјештаја за 2022. годину (62,8). Оцјена БиХ је 21,4 бода нижа од ЕУ-27 (2023) (82,3).

Оцјена БиХ за 2023. годину је 32,4 бода нижа од најуспјешније Шведске (93,3) и 8,0 бодова нижа од најслабије Италије (68,9).

Графикон 4 Индекс родне равноправности у домену Рад за ЕУ-27 (2023, подаци из 2021. и 2015. године; 2022, подаци из 2020. и 2015. године)

Графикон 5 Индекс родне равноправности у поддомену Учешће за Босну и Херцеговину (2023, подаци из 2021. године; 2022, подаци из 2020. године) и поддомени Сегрегација и квалитет рада за ЕУ-27 (2023, подаци из 2021. и 2015. године; 2022, подаци из 2020. и 2015. године)

Други статистички подаци за БиХ

Постоје значајне разлике у активности и запослењу између жена и мушкараца у БиХ. Стопа активности жена је 36,1% за разлику од стопе за мушкарце која износи 59,6%. Жене чине 36,8% запослених особа, а 50% незапослених особа на нивоу БиХ, према Анкети о радној снази из 2022. године.⁴⁵ Стопа запослености жена нижа је за 23,2 процентна бода од стопе запослености мушкараца. Надаље, стопа незапослености жена износи 19,8%, што је више за 7,2 процентна бода од стопе за мушкарце. Највећу стопу незапослености, 42,1%, имају жене у старосној групи од 15 до 24 године, што је за 10,9 процентних бодова више од стопе незапослености мушкараца исте доби.⁴⁶ Према МОР, удио неформалног запослења у укупној запослености процјењује се на 30,5% (30,9% за мушкарце и 29,8% за жене).⁴⁷

Политике за промоцију родне равноправности у домену Рад

Законодавство које се односи на родну равноправност, забрану дискриминације и радно законодавство садрже одредбе о родној равноправности и забрани родно засноване дискриминације, укључујући дискриминацију на основу пола, сексуалне оријентације, брачног статуса, трудноће, старосне доби и инвалидитета, и по другим основама, при запослењу, у радним односима, образовању, стручном усавршавању и професионалним квалификацијама, те чланству у професионалним удружењима. Законодавство забрањује директну и индиректну, узнемиравање, сексуално узнемиравање, родно засновано насиље и мобинг те прописује судску заштиту. Међутим, жене су још увијек у знатно мањој мјери заступљене на тржишту рада. Према Родном профилу БиХ 2021, нижа стопа запослености и активности жена директна је посљедица преузимања улоге жена као особа које примарно воде бригу о дјец и старијим

особама, што произилази из дубоко укоријењених друштвених стереотипа и неједнаке расподеле породичних обавеза између жена и мушкараца.⁴⁸ Такође, овај документ напомиње да постоје појединачне активне мјере за запошљавање и економско оснаживање жена широм БиХ, али ефекат активних мјера није на систематски начин евидентиран нити се пажљиво прати њихов утицај. Надаље, питање незапослености жена не рјешава се на досљедан начин кроз економске политике.

Према GAP-у БиХ, област рада, запошљавања и приступа ресурсима изузетно је сложена у погледу равноправности полова јер узима у обзир питања тржишне економије и економије бриге, формалне и неформалне сфере у привреди те вишедимензионалне аспекте приступа различитим економским и друштвеним ресурсима који произлазе из рада као свакодневне друштвене активности. Једнаке могућности на тржишту рада и у привредном животу, економска независност и могућност доношења одлука у оквиру привредних структура од виталног су значаја за постизање родне равноправности⁴⁹. GАР БиХ стога предвиђа низ мјера за подстицање запошљавања жена, укључујући, али не ограничавајући се на провођење родне анализе релевантних политика и програма у погледу тржишта рада, запошљавања и приступа економским ресурсима, како би се идентифицирали недостаци, предности, стварне потребе и могућности које се односе на родну равноправност, на основу редовног прикупљања, анализе и објављивања родно разврстаних података. GАР БиХ такође предвиђа развој и имплементацију програма за елиминацију родне дискриминације у раду, запошљавању и приступу економским ресурсима, укључујући програме обуке за жене у циљу изградње њихових капацитета за тражење, одабир и добијање адекватних послова, укључујући преквалификацију, самозапошљавање и предузетништво.

⁴⁵ Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023а).

⁴⁶ Ибид.

⁴⁷ ILO, Overview of informal economy BiH [Међународна организација рада (МОР). Преглед неформалне економије БиХ], доступно на: <https://bit.ly/3уС7jUK>.

⁴⁸ UN Women (2021).

⁴⁹ Агенција за равноправност сполова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2023).

Истраживање Агенције за равноправност полова Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине о утицају родно засноване подјеле породичних обавеза и обавеза у домаћинству показало је да у 93,8% партнерстава све рутинске обавезе у домаћинству обављају жене, док се више равнотеже види у случају бриге за дјецу и повремених обавеза у домаћинству.⁵⁰ GAP БиХ препознаје потребу за унапрјеђењем мјера да би се ускладио професионални и приватни живот, укључујући заштиту материнства и очинства, регулисање плаћеног породилског/родитељског одсуства, као и посебне мјере за помоћ запосленицима да избалансирају своје професионалне и породичне обавезе.

Стратегија запошљавања у ФБиХ 2023-2030⁵¹ препознаје жене као значајан дио неактивног становништва и предвиђа низ активних мјера за запошљавање, али и констатује слабу координацију између активних (образовање одраслих, подстицаји или друге стимулације за запошљавање) и пасивних политика запошљавања (накнаде за незапослене) као и непостојање стратегије за радну активацију жена које су неактивне због бриге о дјечи. Из тог разлога, Стратегија запошљавања поставља циљ да 10% жена са евиденције незапослених у исто вријеме прима додаток за његу дјетета. Акциони план запошљавања у РС за 2022. годину⁵² издваја различите категорије жена (нпр. жене које су жртве насиља) као посебне циљне групе за активне мјере запошљавања. Омладинске политике и политике за побољшање положаја Рома, као и политике социјалне инклузије у БиХ такође се фокусирају на повећање запослења иако не наводе увијек жене као циљну групу.

Програмекономских реформи Босне и Херцеговине за период 2023.-2025. година поставља као приоритет повећање запослености, посебно младих, жена и других рањивих група.⁵³ Програмом је предвиђено да се очекује да ће примјена законске регулативе у области рада, заштите на

раду и запошљавања и имплементација стратешких докумената и пројеката у области запошљавања имати позитиван утицај на повећање запослености и смањење високе незапослености и неактивности, посебно младих, жена и дуготрајно незапослених, као и оних најугроженијих на тржишту рада, промовишући квалитетно запошљавање, с циљем постизања једнаких прилика у приступу тржишту рада и равноправнијих услова рада, укључујући и жене у руралним подручјима, те жене које су жртве породичног насиља и тортуре. Програм економских реформи даје приоритет јачању активних мјера запошљавања жена и подршци предузетништву са очекиваним утицајем на родну равноправност.

Двије специфичне јавне политике усмјерене на женско предузетништво у БиХ су: Акциони план за развој предузетништва жена у Федерацији Босне и Херцеговине (2018-2020)⁵⁴ и Стратегија за развој предузетништва жена Републике Српске 2019-2023.⁵⁵ Акциони план ФБиХ даје приоритет мјерама за пружање системске подршке развоју предузетништва жена, побољшање аналитичке базе за надзор и подстицање развоја предузетништва жена, те јачање промоције и умрежавања жена предузетница. Стратегија РС предвиђа мјере за јачање конкурентности пословних активности које покрећу и воде жене предузетнице, побољшање приступа и атрактивности предузетништва и пословања за жене, те пружање додатне подршке посебним областима предузетништва жена.

Стратегија развоја ФБиХ 2021-2027.⁵⁶ идентифицира жене као особе које су обесхрабрене у тражењу посла и фокусира се на неактивне жене (посебно оне које су недовољно образоване, жене старије од 50 година, те оне које живе и раде у руралним подручјима). Стратегија развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске 2021-2027.⁵⁷ препознаје улогу жена у руралним подручјима и руралној економији.

50 Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2020).

51 "Службене новине Федерације БиХ", број: 94/2023.

52 Завод за запошљавање Републике Српске (2022).

53 Дирекција за економско планирање БиХ (2023).

54 Федерално министарство развоја, предузетништва и обрта (2018).

55 Влада Републике Српске (2019).

56 Влада Федерације Босне и Херцеговине (2020).

57 Влада Републике Српске/Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (2021).

Истиче се да су жене важан фактор и подршка руралном развоју, те да је потребно уклонити препреке у приступу подстицајима као и препреке у приступу инфраструктури. Стратегија такође предвиђа програме подршке за запослење и samozaposleње жена у руралним подручјима.

3.2. Домен Новац

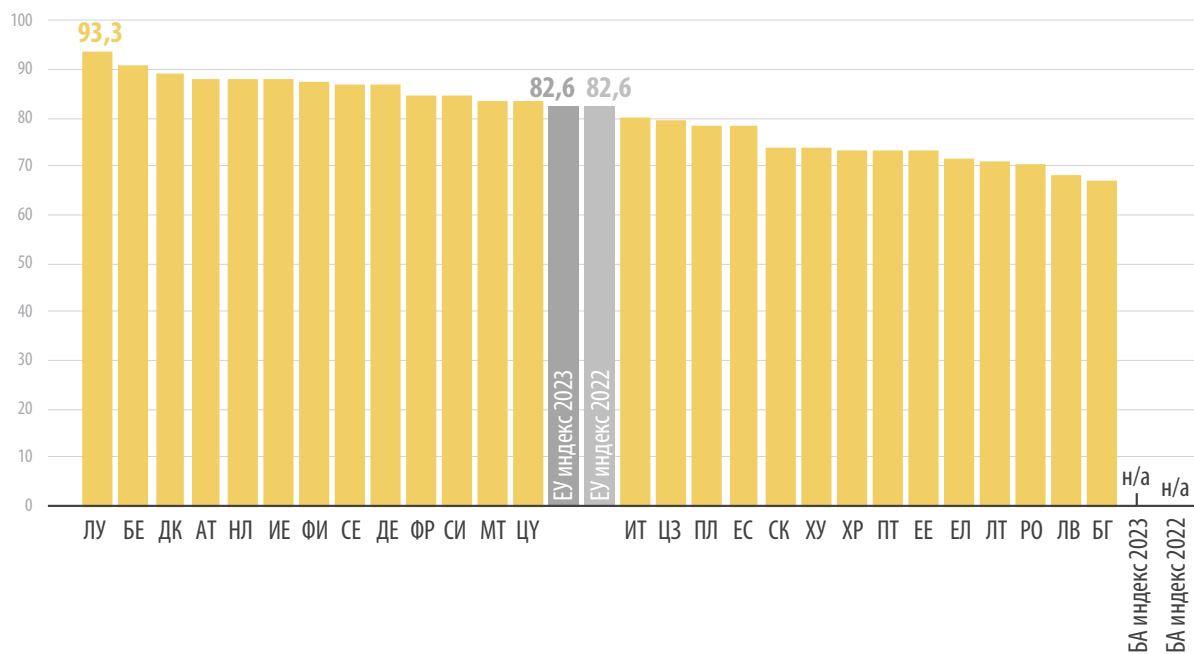
Дијаграм 4 Домен Новац Индекса родне равноправности, са поддоменима и релевантним показатељима

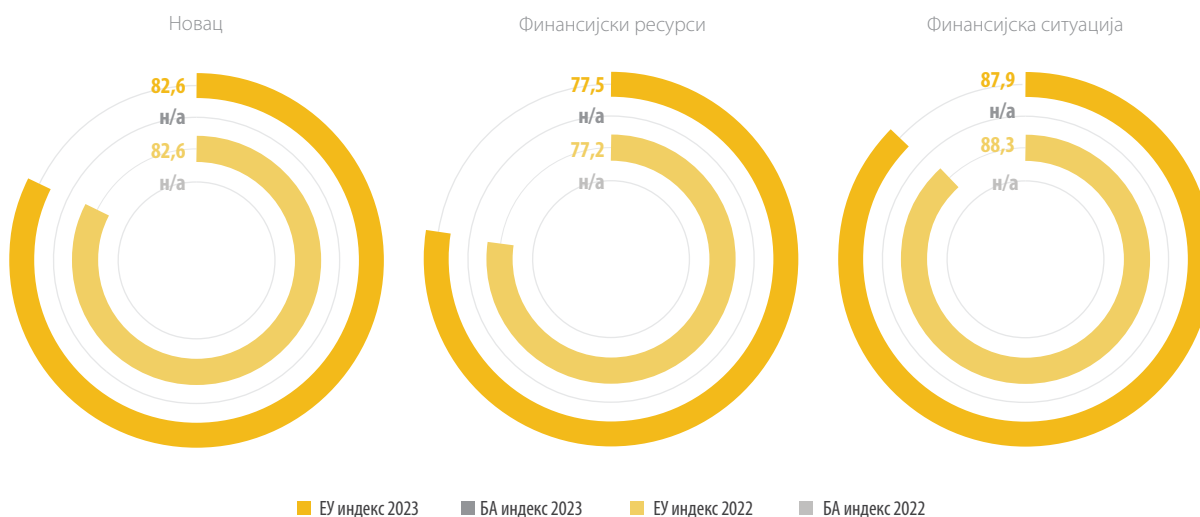
Родне неравноправности у приступу финансијским средствима и финансијској ситуацији у којој живе жене и мушкарци мјере се у домену Новац. Поддомен Финансијски ресурси садржи податке о мјесечним зарадама жена и мушкараца који се мјере са два показатеља. Први показатељ представља просјечну мјесечну зараду, а други показатељ представља средњи еквивалентни нето приход, који поред просјечне мјесечне зараде обухвата пензије, социјална давања, као и било који други облик прихода. Поддомен Финансијска ситуација мјери изложеност жена и мушкараца ризику од сиромаштва и неједнакост дистрибуције дохотка између жена и мушкараца. Показатељи садржани у овој компоненти индекса мјере удио становништва које није у ризику од сиромаштва (чији је приход изнад или на нивоу од 60% средњег дохотка у земљи) и удио најниже и највише зараде разврстане по полу.

Резултат Индекса ЕУ-27 у 2023. години за домен Новац износи 82,6, док најбољи резултат има Луксембург - 93,9 а најнижи Бугарска - 67,0. У поддомену Финансијски ресурси, резултат ЕУ-27 је 77,5, у поређењу са најбољим резултатом 98,0, који остварује Луксембург, и најнижим резултатом 55,9, који остварује Словачка. У поддомену Финансијска ситуација, резултат ЕУ-27 је 87,9 у поређењу са највишим резултатом 98,4, који остварује Словачка, и најнижим резултатом 77,3, који коју остварује Летонија.

Графикон 6 Индекс родне равноправности у домену Новац за ЕУ-27
(2023, подаци из 2021. и 2018. године; 2022, подаци из 2020. и 2018. године)

Графикон 7 Индекс родне равноправности у домену Новац и поддоменима Финансијски ресурси и Финансијска ситуација за ЕУ-27 (2023, подаци из 2021. и 2018. године; 2022, подаци из 2020. и 2018. године)

3.3. Домен Знање

Дијаграм 5 Домен Знање Индекса родне равноправности, са поддоменима и релевантним показатељима

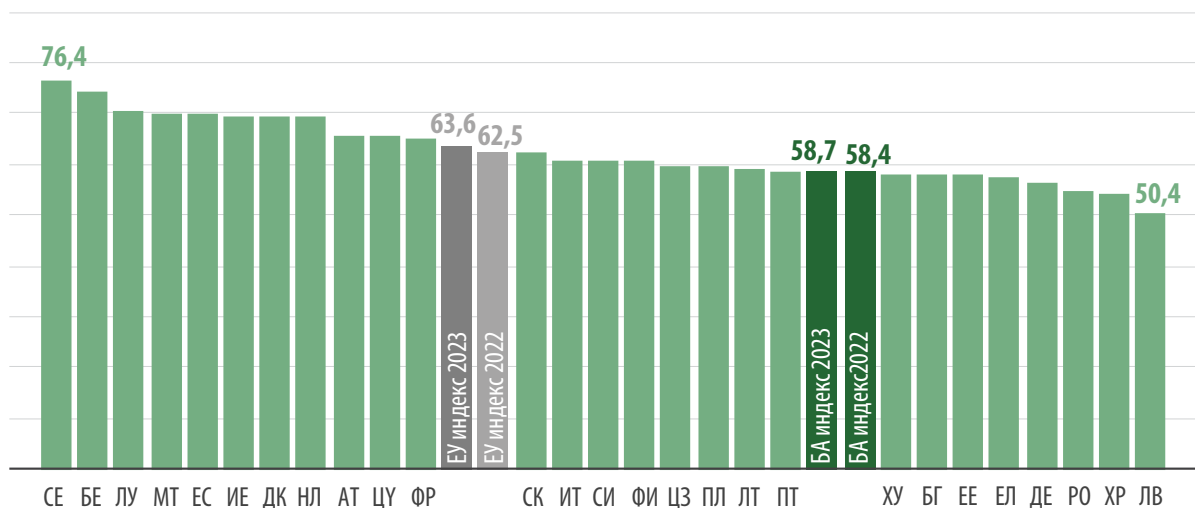
Резултати индекса

Домен Знање мјери родну равноправност у нивоу образовања и учешћу, те сегрегацији. Поддомен Ниво образовања и учешће показује успјех који жене и мушкарци остваре стичући високо образовање и ангажујући се у формалним и неформалним облицима образовања. Статус се мјери путем два показатеља: проценат жена и мушкараца који су стекли универзитетску диплому и учешће жена и мушкараца у цјеложивотном формалном и неформалном образовању и стручном усавршавању. Други поддомен указује на Сегрегацију у високом образовању, што се мјери удјелом жена и мушкараца међу онима који студирају у областима образовања, здравства и старања, природних наука и умјетности.

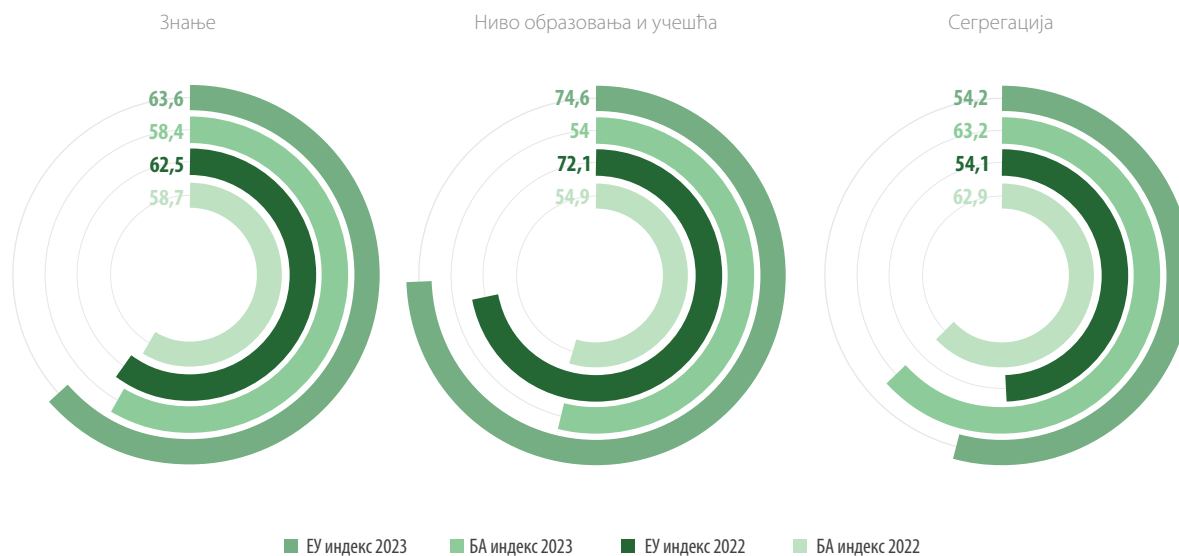
У домену Знање, Босна и Херцеговина остварује резултат индекса 58,4 у 2023. години, што је за 0,3

бода ниже у односу на извјештај из 2022. године за ову област (58,7), а 5,2 бода ниже од просјека ЕУ (63,6) у 2023. години, 18,0 бодова мање од најуспјешније Шведске (76,4) и 8,0 бодова више од Летоније (50,4). У поддомену Образовно достигнуће и учешће, резултат индекса за БиХ је 54,0 – 0,9 бодова ниже у односу на извјештај за 2022. годину (54,9). Ово се пореди са просјечном оцјеном ЕУ за 2023. годину од 74,6 (20,6 бодова ниже од просјека ЕУ). У овом поддомену, резултат БиХ је 37,9 нижи од резултата најбољег Луксембурга (91,9), те 3,6 бодова нижи од најниже рангиране Румуније (57,6) у индексу ЕУ-27 за 2023. годину. У поддомену Сегрегација, резултат индекса за БиХ износи 63,2 (0,3 бода више него у извјештају за 2022. годину – 62,9), што је 9,0 бодова више од просјека ЕУ за 2023. годину (54,2), 5,2 бода ниже од Шведске (68,4) и 24,7 бодова више од резултата који остварује Летонија (38,5).

Графикон 8 Индекс родне равноправности у домену Знање за ЕУ-27
(2023, подаци из 2021. године; 2022, подаци из 2020. године)

Графикон 9 Поређење између Босне и Херцеговине (2023., подаци из 2021. године; 2022, подаци из 2020. године) и ЕУ-27 (2023, подаци из 2021. године; 2022, подаци из 2020. године) у домену Знање и поддоменима

Други статистички подаци за БиХ

У БиХ је проценат дјевојака међу свим студентима који су уписани у високошколске установе (све године) у академској години 2022./2023. године износио 60,13%.⁵⁸ Док је проценат женске популације уписане на редовне студије износио 62,1%, међу уписима на ванредне студије готово да и нема родне разлике. Процент жена међу лицима која завршила факултете и друге високошколске установе у 2022. години износио је 62,14%. Жене чине 63,34% становништва које је завршило факултет 2022. године, док постоји родна равнотежа у дипломирању на другим високошколским установама.⁵⁹

Процент жена међу свим студентима који су магистрирали 2022. године износио је 63%, док је проценат жена које су докторирале исте године био 46,67%.⁶⁰ У БиХ, према подацима из 2020. године, жене су доминантно заступљене у студијским областима образовања (80%), здравства и социјалне заштите (75%) и хуманистичких наука и умјетности (67%).⁶¹ У 2022. години међу истраживачима запосленим у истраживању и развоју постојала је родна равнотежа, јер су 49,1% истраживача биле жене. Постоји релативна родна равнотежа у истраживачким и развојним секторима, док жене значајно надмашују мушкарце у истраживању медицинских и здравствених наука (82,23% истраживача су жене).⁶² Према Родном профилу БиХ 2021, постоји родна разлика у корист мушкараца на руководном нивоу у сектору истраживања.⁶³

58 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023б). Родно сегрегирани подаци о уписима у прву годину студија високог образовања нису доступни.

59 Ибид.

60 Ибид.

61 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022).

62 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023 б).

63 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2020б), цитирано у UN Women (2021).

Политике за промоцију родне равноправности у домену Знање

Оквир за реализацију циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини наводи да „У укупној образовној структури становништва, жене су у знатно неповољнијем положају од мушкараца, што их ставља у неповољнији положај у односу на мушкарце на тржишту рада.“⁶⁴ GAP БиХ образовање препознаје као један од најважнијих елемената у постизању родне равноправности, посебно у вријеме када постоји потреба за континуираним образовањем и професионалним усавршавањем без обзира на године.⁶⁵ Законодавство у БиХ и релевантни међународни документи гарантују право на образовање без дискриминације по било којем основу, укључујући и по основу рода. Међутим, према GAP БиХ, упркос генерално родно уравнотеженом укључењу у процес образовања БиХ, могућности напредовања за дјевојке и жене су ограничене, као и приступ позицијама које захтијевају високе квалификације. Ово је првенствено због постојећих стереотипа о мушко-женским занимањима, као и због проблема усклађивања професионалног и породичног живота.⁶⁶

GAP БиХ стога промовише мјере које теже ка стварању једнаких прилика и приступа образовању за дјевојчице и дјечаке, жене и мушкарце било које старосне доби, укључујући припаднике угрожених категорија, у сваком подручју (руралном/урбаном), и са истим изгледима за будући професионални живот. GAP БиХ предвиђа мјере за израду родно осјетљивих политика у области образовања и науке, уз провођење међународних и државних стандарда родне равноправности у кључним законима, стратегијама, акционим плановима, програмима и другим актима ових области.

64 Оквир за реализацију циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини (2020), стр. 56.

65 Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2023).

66 Ибид.

Према GAP-у БиХ, израда политика требало би да се заснива на провођењу родне анализе с циљем утврђивања недостатака, предности, стварних потреба и могућности са аспекта родне равноправности полова. Предвиђено је да се родна анализа и уврштавање родне перспективе у области образовања, науке, културе и спорта ослања на редовно прикупљање, анализу и објављивање података разврстаних по полу о приступу и учешћу жена и мушкараца на свим нивоима у образовном систему.

Супротно томе, политика која идентифицира Приоритете за развој високог образовања у БиХ за период 2016.–2026.⁶⁷ родно је неутрална и не прави разлику између мушкараца и жена као посебних циљних група. Исто се може рећи и за Стратегију развоја предшколског, основног и средњег образовања Републике Српске за период 2022-2030. године,⁶⁸ те за Стратегију развоја ФБиХ 2021.-2027.⁶⁹ у дијеловима који се односе на стратешке приоритете у области образовања, иако укључују дјеловање које се односи на предузетничко образовање и уопштено цјеложивотно учење. Акциони план БиХ за друштвену инклузију Рома и Ромкиња за период 2021-2025. године⁷⁰ укључује стратешке приоритете који се односе на веће укључивање Рома у образовање, без наглашавања посебног положаја и потреба Рома и Ромкиња. Исто се може рећи и за шире омладинске политике у БиХ,⁷¹ које су генерално родно неутралне.

Конкретније у вези са поддоменом Постигнућа Индекса родне равноправности, мјере GAP-а БиХ укључују редовно праћење и процјену приступа оба пола постдипломским програмима и стицању научних звања, те приступ грантовима и стипендијама, научно-истраживачким програмима и пројектима под истим условима. Стратегија развоја науке у Босни и Херцеговини 2017-2022.⁷² садржи стратешке мјере за постизање родне равноправности у истраживачком раду, прописујући да би надлежне институције требале развити политике равноправности полова у истраживачким институцијама, посебно у подручјима у којима су жене недовољно заступљене (нпр. на високим позицијама и у руководством истраживачких институција).

Надаље, GAP БиХ предвиђа израду и провођење програма мјера и активности за остваривање једнаких права и једнаког приступа образовању и науци, укључујући јачање професионалних капацитета за примјену домаћих и међународних стандарда у наведеним областима. У области цјеложивотног учења, GAP БиХ предвиђа пружање подршке програмима цјеложивотног образовања за приоритетне циљне групе као што су: одрасли без завршене основне или средње школе, одрасли са завршеном средњом школом која не одговара потребама тржишта рада, особе са потешкоћама у развоју, ромска популација, повратници, старије особе, као и особе које желе да напредују у раду и занимању и усавршавају предузетничке способности.

67 Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине (2015).

68 Влада Републике Српске (2021).

69 Влада Федерације Босне и Херцеговине (2020).

70 Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2020).

71 На примјер, Министарство породице, омладине и спорта Републике Српске (2023).

72 Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине (2016).

Стратегије за образовање одраслих у контексту цјеложивотног образовања⁷³ у БиХ и Републици Српској⁷⁴ не праве разлику између потреба жена и мушкараца и нису родно освијештене за сврхе поступања према женама и мушкарцима конкретно у складу са њиховим потребама које је утврдила родна анализа, иако идентификују потребу за унапрјеђењем и консолидацијом образовних политика у складу са потребама тржишта рада. У том контексту, Програм економских реформи за Босну и Херцеговину за период 2023.-2025. године као приоритет одређује унапрјеђење везе између образовања и тржишта рада и јачања приступа образовању и квалитета образовања.⁷⁵ Овај програм предлаже мјере за консолидацију политика и програма за образовање одраслих да би се фокусирали на потребе жена и њихову укључивање у тржиште рада.

73 Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине (2014)

74 Министарство просвјете и културе Републике Српске (2020).

75 Дирекција за економско планирање БиХ (2023).

3.4. Домен Вријеме

Дијаграм 6 Домен Вријеме Индекса родне равноправности, са поддоменима и релевантним показатељима

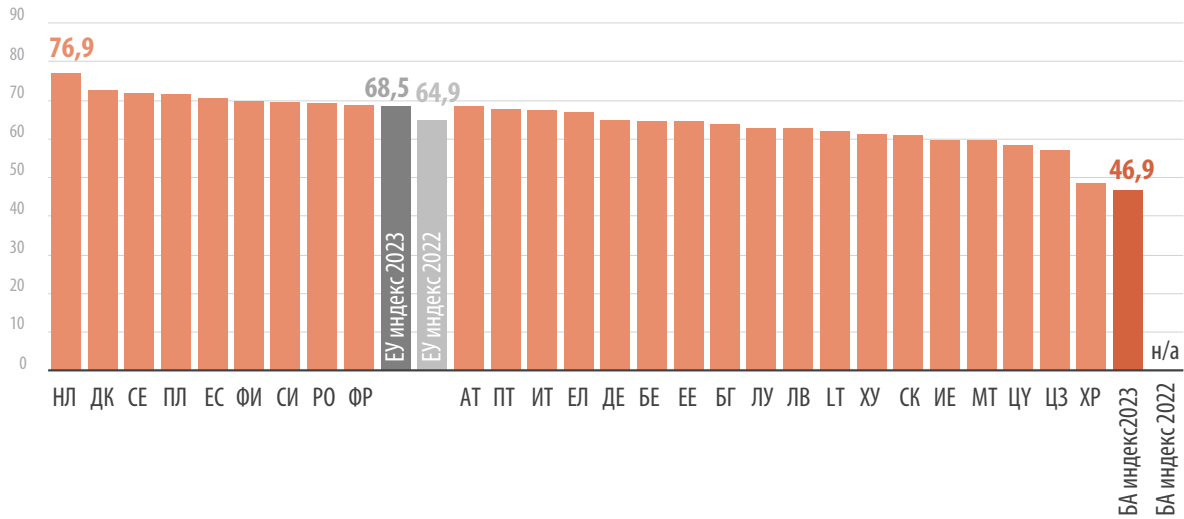
Резултати индекса

Домен Вријеме се односи на дихотомију плаћеног и неплаћеног рада у домаћинству и бриге о дјечи и другим члановима домаћинства, као и на дихотомију између радног и слободног времена. У оквиру поддомена Брига и њега, родни јаз се мјери временом које жене и мушкарци проведу у бризи за дјецу, за образовање дјецe или за бригу о старијим члановима домаћинства или особама са инвалидитетом, као и јаз у пословима домаћинства, као што су кухање и други слични послови. Други поддомен односи се на обрасце времена проведеног у друштвеним, личним и грађанским активностима које су важне за квалитет живота, индивидуални развој и добробит, као и активно учешће у друштву кроз различите облике грађанског учешћа. У оквиру овог поддомена, родни јаз се

мјери кроз вријеме које жене и мушкарци проводе у спортским, културним или другим активностима ван куће, у комбинацији са њиховим ангажманом у добровољним и хуманитарним активностима.

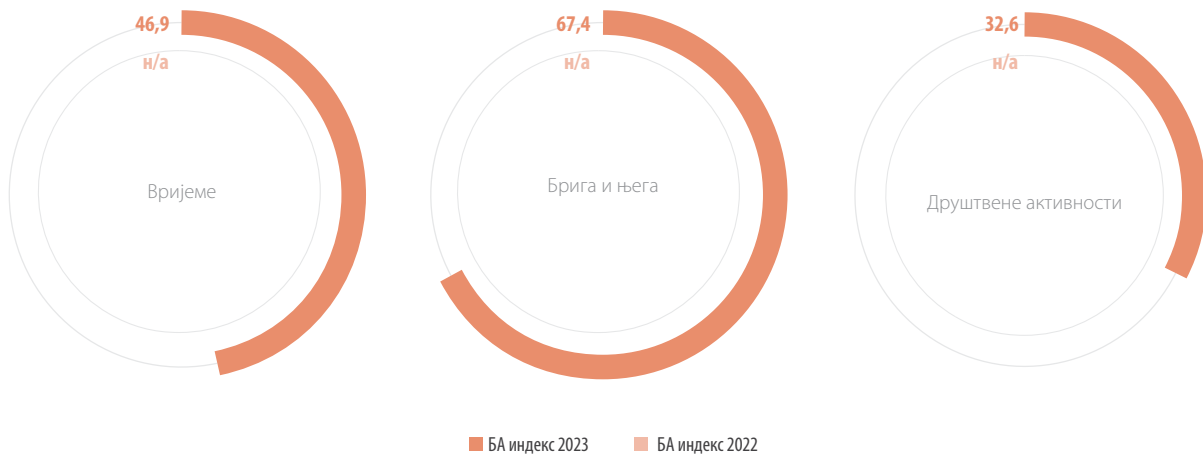
Резултат индекса за домен Вријеме први пут је израчунат у овом извјештају, јер релевантни подаци нису били доступни у вријеме израде Индекса родне равноправности за Босну и Херцеговину 2022. У домену Вријеме, БиХ има резултат 46,9. Није могуће упоредити овај резултат са резултатима ЕУ због разлика у методологијама истраживања. У поддомену Брига и њега, резултат БиХ је 67,4. У поддомену Друштвене активности, резултат индекса за БиХ је 32,6.

Графикон 10 Индекс родне равноправности у домени Вријеме за ЕУ-27 (2023, подаци из 2022. године; 2022, подаци из 2016. и 2015. године)

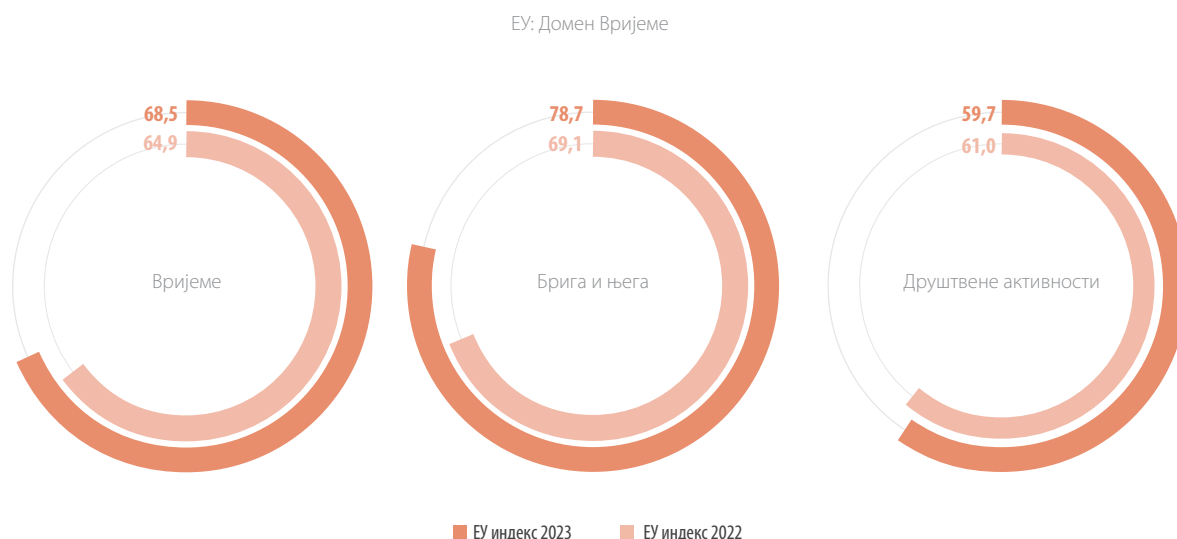

Графикон 11 Индекс родне равноправности у домени Вријеме и поддоменима Брига и њега и Друштвене активности за Босну и Херцеговину (2023, подаци из 2021. године)

Босна и Херцеговина: Домен Вријеме

Графикон 12 Индекс родне равноправности у домени Вријеме и поддоменима Брига и њега и Друштвене активности за ЕУ-27 (2023, подаци из 2022. године; 2022, подаци из 2016. и 2015. године)

Други статистички подаци за БиХ

Према Родном профилу БиХ 2021, ниже стопе запослености и активности жена директне су посљедице преузимања улоге жена као особа које примарно воде бригу о дјечи и старијим особама, што произилази из дубоко укоријењених друштвених стереотипа и неједнаке расподеле породичних обавеза између жена и мушкараца.⁷⁶ Постоје значајне разлике у активности и запослености жена и мушкараца у БиХ. Стопа активности жена је 36,1% за разлику од стопе мушкараца од 59,6%. Жене чине 36,8% запослених особа, а 50% незапослених особа на нивоу БиХ, према Анкети о радној снази 2022.⁷⁷ Стопа запослености жена је нижа за 23,2 процентна бода од стопе запослености мушкараца.⁷⁸ Према истраживању Агенције за равноправност полова Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине о утицају родно засноване подјеле породичних обавеза у домаћинству, у 93,8% партнерских односа све рутинске послове у

домаћинству обављају жене, док је већа равнотежа у случају бриге о дјечи и повремених кућних обавеза.⁷⁹

Политике промоције родне равноправности у домену Вријеме

GAP БиХ предвиђа помирење приватног и професионалног живота као један од кључних принципа и унакрсних тема у дефинисању активности за постизање родне равноправности у свим сферама живота у БиХ. Према GAP-у БиХ, родни стереотипи и подјела родних улога реafirмишу друштвене моделе који жене често сматрају одговорним за породицу и приватни живот (за неплаћени рад, бригу о дјечи, старима особама и особама с инвалидитетом), а мушкарце за јавну сферу и пословни живот (за плаћени рад). Резултат тога је неравноправна подјела кућанских и породичних обавеза, што је један од главних

⁷⁶ UN Women (2021).

⁷⁷ Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023а).

⁷⁸ Ибид.

⁷⁹ Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине (2020), цитирано у UN Women (2021).

разлога дискриминације жена на тржишту рада, као и ограничавање њиховог политичког и друштвеног учешћа.⁸⁰ Надаље, GAP БиХ билијежи и даље превладавајуће стереотипне ставове о улози жена у друштву, о чему говоре и садржаји у школским уџбеницима, због чега се тражи дјеловање у образовном систему, као и путем медија. Уочава се већа неписменост жена у односу на мушкарце, као и напуштање школовања младих жена ради брака и заснивања породице. Још увијек је велики број дјеце која не похађају предшколско образовање.

GAP БиХ промовише рад са заједницама и мушкарцима, као и даљи рад са женама путем медија, посебно путем друштвених мрежа. GAP БиХ посебно предвиђа мјере за усклађивање професионалног и приватног живота, укључујући заштиту мајчинства и очинства, унапрјеђење прописа о плаћеном породилском одсуству, плаћеном родитељском одсуству за оба родитеља, као и посебне мјере за помоћ запосленим лицима да ускладе своје професионалне и породичне обавезе.⁸¹ Надаље, Стратегија унапрјеђења социјалног положаја лица са инвалидитетом у Републици Српској 2017-2026.⁸² предвиђа циљеве који се односе на унапрјеђење социјалних услуга за особе са инвалидитетом, као и побољшање услова и квалитета смјештаја особа са инвалидитетом у установама социјалне и здравствене заштите. Иако директан међуоднос између ових циљева и унапрјеђења родне равноправности није дефинисан, може се претпоставити да би предвиђене стратешке акције могле допринијети ослобађању жена од терета бриге и помоћи помирењу њиховог приватног и професионалног живота.

GAP БиХ промовише и предвиђа родно освјештавање у другим политикама, као и циљане мјере за обезбјеђење једнаког приступа жена у свој њиховој различитости у образовању, науци, спорту и култури, уз могућности учења одраслих и мјере подизања свијести за уклањање родних стереотипа. Надаље, Стратегија развоја ФБиХ 2021-2027.⁸³ предвиђа мјеру „Унаприједити услове за развој и бављење спортом“ са специфичним показатељима који се односе на „вријеме проведено у спортским и активностима тренирања вани у сатима, (15-20)“ за цјелокупно становништво и жене одвојено.

Оквир за реализацију циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини издваја два специфична циља у вези са активностима бриге - Подциљ 4.2: До 2030. осигурати да све дјевојчице и дјечаци имају приступ квалитетном развоју у раном дјетињству, бризи и предшколском образовању како би се припремили за основно образовање, и Подциљ 5.4: Препознати и вредновати неплаћено старање и рад у домаћинству кроз осигуравање јавних услуга, инфраструктуре и политике социјалне заштите, те кроз промовисање заједничке одговорности у домаћинству и породици, на начин који је прикладан у одговарајућој држави. Оквир за реализацију циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини предвиђа повећање уписа у предшколско образовање (за дјецу од 3 до 6 година) са 18% у 2018. на 60% у 2030. години и смањење омјера економски неактивних особа у доби од 20-64 године који су неактивни због осталих породичних обавеза (осим бриге о дјечи, одраслим особама којима је потребна туђа нега и помоћ) са 26,3 у 2018. на 17,0 у 2030. години за укупно становништво, и са 36,3 у 2018. на 20,0 у 2030. години за жене.

80 Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2023).

81 Ибид.

82 Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске (година није наведена).

83 Влада Федерације Босне и Херцеговине (2020).

3.5. Домен Моћ

Дијаграм 7 Домен Моћ Индекса родне равноправности, са поддоменима и релевантним показатељима

Резултати индекса

У домену Моћ, родни јаз се мјери кроз учешће у структурама политичке, економске и друштвене моћи. Поддомен политичке моћи укључује показатеље који мјере заступљеност жена међу особама које обављају функцију министара у влади, удио жена међу заступницима у парламенту, укључујући и представнике у локалним скупштинама. Поддомен Економска моћ односи се на јаз у управљању економским ресурсима кроз руководеће позиције и укључује показатеље учешћа жена у управљачким или надзорним одборима највећих компанија и учешћа у извршном одбору централне банке. Поддомен Друштвена моћ садржи показатеље који мјере удио жена и мушкараца у одборима организација

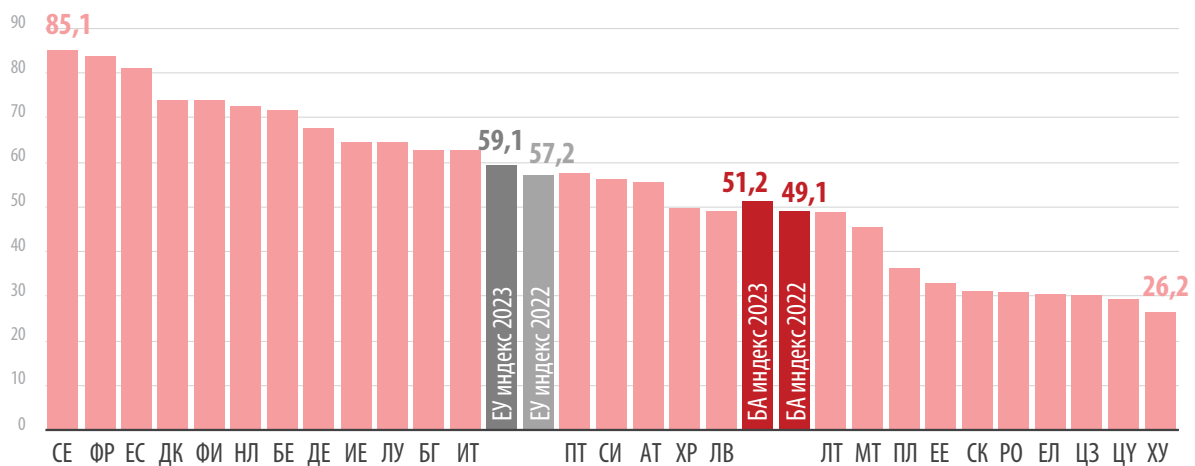
за финансирање истраживања, јавних емитера и највиших тијела која доносе одлуке у тијелима државних олимпијских спортских организација.

У домену Моћ, резултат индекса Босне и Херцеговина износи 49,1, што је за 2,1 бода ниже у односу на извјештај из 2022. године, 10 бодова ниже од просјека ЕУ-27, 36 бодова ниже од најуспјешније Шведске (85,1) и 22,9 бодова више од најниже рангиране Мађарске (26,2). Резултат индекса БиХ у овој области пао је за 2,1 бод у односу на извјештај за 2022. годину. У поддомену Политичка моћ, БиХ остварује резултат Индекса 42,9 (повећање за 2,1 бод у односу на 2022. годину – 40,8), што се пореди са просјечним резултатом ЕУ за 2023. годину од

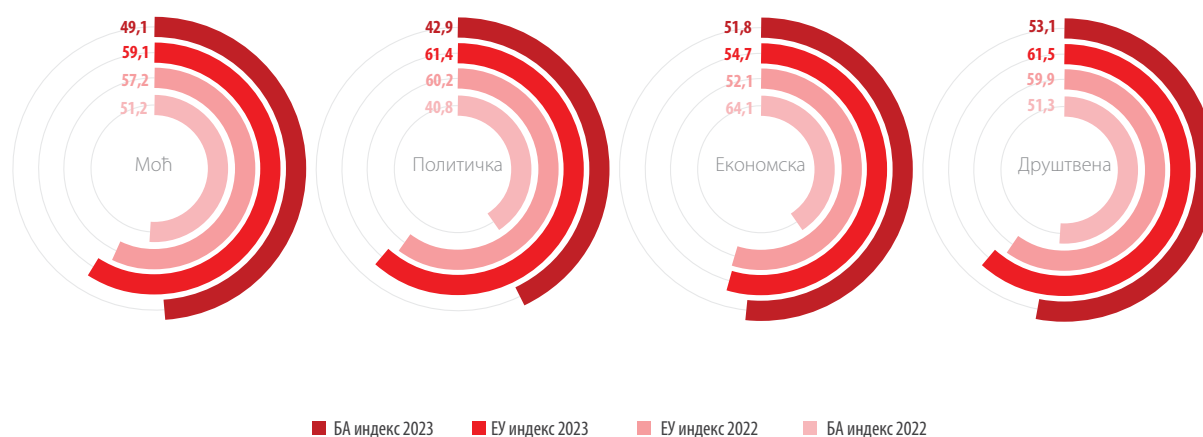
61,4, најбоље позиционираном Шведском са резултатом од 95,9 и најниже позиционираном Мађарском са резултатом од 26,4. У поддомену Економска моћ, БиХ остварује резултат 51,8 - што је близу просјека ЕУ за 2023. годину (54,7), 34,4 бода ниже од најуспјешније Француске (86,2) и 36,1 бода више од Румуније која остварује најнижи резултат (15,7). У односу на извјештај за 2022. годину – резултат 64,1, БиХ је пала за 12,3 бода. Овај пад је резултат смањења броја жена у Управном одбору Централне банке БиХ са четири на двије (укупно шест мушкараца и двије жене у односу

на претходни паритет у чланству – четири жене и четири мушкараца). У поддомену Друштвена моћ, БиХ остварује резултат 53,1 (повећање за 1,8 бода у односу на извјештај из 2022. године), у поређењу са резултатом ЕУ из 2023. године, који износи 61,5. Резултат БиХ за 2023. годину у овој поддомену пореди се са најуспјешнијим резултатом који остварује Шведска (92,9) и најнижим резултатом који остварује Грчка (25,5).

Графикон 13 Индекс родне равноправности у домени Моћ за ЕУ-27 (2023, подаци из 2022., 2021. и 2020. године; 2022, подаци из 2021., 2020. и 2019. године)

Графикон 14 Поређење између Босне и Херцеговине (2023, подаци из 2022., 2021. и 2020. године; 2022, подаци из 2021., 2020. и 2019. године) и ЕУ-27 (2023, подаци из 2022., 2021. и 2020. године; 2022, подаци 2021., 2020. и 2019. године) у домени Моћ и поддоменима

Други статистички подаци за БиХ

На Општим изборима 2022. године, 7.258 политичких кандидата и кандидаткиња кандидовало се на отвореним листама за различите позиције у власти на државном, ентитетском и кантоналном нивоу.⁸⁴ Број жена кандидата је био 3.058 (42%).⁸⁵ Десет кандидата (укључујући двије жене) кандидовало се за државно Предсједништво, а 31 кандидат (укључујући двије жене) за предсједника Републике Српске. Укупно 752 кандидата (39,36% жена) кандидовало се за 42 мјеста у Представничком дому Парламентарне скупштине БиХ, 1.230 кандидата (43,41% жена) за 98 мјеста у Представничком дому Парламента ФБиХ и 1.429 кандидата (42% жене) се кандидовало за 83 мјеста у Народној скупштини Републике Српске. Укупно, само 43 од 613 кандидатских листа (око 7%) премашило је минималан број жена прописан законом. Жене су биле на челу 135 листе (22%), док је 53% ових листа

имало само једног кандидата.⁸⁶

Процент жена изабраних на Општим изборима 2022. био је 27,1%. Један од три изабрана члана Предсједништва БиХ је жена. Од укупног броја изабраних посланика у Представнички дом Парламентарне скупштине БиХ, жене чине 16,67%⁸⁷, а у Дому народа 13,33%. Процент жена изабраних у Представнички дом Парламента ФБиХ је 27,55%, а у Народној скупштини РС 19,28%.⁸⁸ Жене чине 33,75% делегата у Дому народа Парламента ФБиХ (27 од 80), а 28,57% делегата Вијећа народа РС (осам од 28). Процент жена изабраних у кантоналне скупштине је 31,49%.⁸⁹

84 Доступно на https://www.izbori.ba/Rezultati_izbora/?resId=32&langId=1#/1/0/0/0/0.

85 „Службени гласник БиХ”, број 73 од 02.11.2022. године, Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2023).

86 Посматрање Општих избора у Босни и Херцеговини (2. октобар 2022.), доступно на: <https://pace.coe.int/en/files/31426/html>.

87 „Службени гласник БиХ”, број 73 од 02.11.2022. године, Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2023)..

88 Ибид.

89 Ибид.

Предсједавајућа Савјета министара БиХ је жена. У Савјету министара БиХ, од девет министарстава, једно води жена (11,11%). У Влади ФБиХ жене чине 25% министара (на челу четири од укупно 16 министарстава). Бројке су исте и у Влади РС, гђе жене такође чине 25% министара, на челу су четири од 16 министарстава. Тренутно је једна жена премијерка на нивоу кантоналне власти у БиХ. Заступљеност жена у кантоналним владама је 22,22% (20 жена од укупно 95 министарских позиција). На Локалним изборима 2020. године изабрано је укупно 3.319 политичких званичника, од чега 18,9% жена (627 жена и 2.692 мушкарца). Ове бројке укључују 137 изабраних градоначелника и пет градоначелница.⁹⁰ Жене из мањина готово да нису заступљене у процесима доношења одлука.⁹¹

Студија из 2020. године показала је да су жене заступљене са 23% у управљачким структурама јавних предузећа на нивоу БиХ (20% у ФБиХ, 15% у РС и 33% у БДБиХ). На позицији генералног директор јавних предузећа у БиХ 5,55% је жена.⁹² Међу 10 највише ранжираних компанија на берзи у БиХ у трогодишњем периоду 2020.-2022. година, жене су у руководећим структурама биле заступљене са 15,5%, а мушкарци са 84,5%. Само једна од 10 компанија имала је жену предсједницу.⁹³ Ово потврђује раније налазе Агенције за равноправност полова Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине о женама које дотичу стаклени плафон на тржишту рада у БиХ.⁹⁴

У 2020., 2021. и 2022. години жене су представљале једног од четири члана Управног одбора Јавног радиотелевизијског сервиса БиХ,⁹⁵ док међу члановима Савјета Регулаторне агенције за комуникације БиХ у годинама 2020., 2021. и 2022.

није било жена.⁹⁶ Надаље, на узорку највише финансираних олимпијских спортова, жене нису заступљене као предсједнице управних одбора спортских савеза, док је од 17 замјеника предсједавајућег управног одбора само једна жена.⁹⁷

Политике за промоцију родне равноправности у домену Моћ

Закон о равноправности полова регулише учешће у јавном животу тако што државним органима намеће обавезу да осигурају и промовишу равноправну заступљеност полова у процесима управљања, доношења одлука и представљања на свим нивоима организације, укључујући политичке странке, правна лица са јавним овлаштењима, правна лица која су у власништву државе или су под контролом државе. Ово се односи и на именовања у извршној власти, структурама управљања јавним предузећима и локалним заједницама. Равноправна заступљеност полова дефинисана је као најмање 40% заступљености мање заступљеног пола, а Законом је прописано да су одговорни субјекти дужни да усвоје привремене посебне мјере у циљу постизања равноправне заступљености полова.

Изборни закон БиХ⁹⁸ усклађен је са Законом о равноправности полова и прописује да се равноправна заступљеност полова осигурава са најмање 40% заступљености на кандидатским листама. Изборни закон такође регулише и обавезан редослијед на кандидатским листама за кандидате различитог пола. Измјене Изборног закона из 2016. године довеле су до повећање прага за додјелу мандата појединачним кандидатима на страначким листама са 5% на 10% на локалном (општинском) нивоу и са 5% на 20% на вишим нивоима. Ова мјера значајно је утицала на учешће жена, посебно на кантоналном нивоу. Предложене измјене и допуне Закона о Савјету министара БиХ које предвиђају 40% заступљености мање заступљеног пола у

90 Извјештај о провођењу Локалних избора 2020. године, ЦИК БиХ, 2021., стр. 72 и 73., Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2023).

91 Европска комисија (2020).

92 Диздар, А. (2020), цитирано у УН Њомен (2021).

93 Из базе података EIGE, доступно на <https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/browse/wmidm>.

94 Доступно на <https://arsbih.gov.ba/stakleni-krov-na-trzistu-rada/>.

95 Из базе података EIGE, доступно на <https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/browse/wmidm>.

96 Извор: <https://www.rak.ba/hr/organisation-structure>.

97 Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022).

98 Изборни закон Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број: 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 и 31/16).

саставу Савјета министара још нису усвојене.⁹⁹

ГАР БиХ предвиђа мјере за постизање равноправне заступљености полова у изради политика и доношењу одлука на свим нивоима власти у Босни и Херцеговини.¹⁰⁰ Ово укључује редовно одржавање и ажурирање статистичких евиденција разврстаних по полу у вези са кандидатским листама, резултатима избора на свим нивоима власти, те заступљености жена и мушкараца у извршној власти, јавној управи, правосуђу и дипломатији, као и провођење родне анализе и истраживања о учешћу жена и мушкараца у јавном животу и доношењу одлука. Ово је прописано с циљем стварања окружења за развој и провођење мјера за уједначавање заступљености полова у јавном животу и одлучивању, уз организовање обука ради јачања капацитета политичких странака с циљем повећања броја жена у јавном животу и одлучивању на свим нивоима. ГАР БиХ узима у обзир улогу медија у јачању учешћа жена у политици и одлучивању те истиче улогу медија у провођењу промотивних активности, информативних кампања и кампања за подизање свијести јавности о важности равноправне заступљености полова на свим нивоима политичког и одлучивања у јавном животу. Агенција за равноправност полова Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине и Гендер центри, у партнерству са међународним донаторима и цивилним друштвом, проводе кампање подизања свијести јавности, посебно пред изборе, промовишући улогу кандидаткиња.

Родни профил БиХ наводи да је правосуђе једина грана власти у БиХ у којој жене нису недовољно заступљене, а Стратегија за унапрјеђење родне равноправности у правосуђу Босне и Херцеговине усвојена је од стране Високог судског и тужитељског савјета БиХ.¹⁰¹ Треба напоменути да је један од стратешких приоритета Акционог плана БиХ за имплементацију Резолуције 1325 „Жене, мир и безбједност“ 2018-2022.¹⁰² повећано учешће жена у војсци, полицији и мировним мисијама, укључујући и учешће на мјестима доношења одлука“. Акциони план за период 2023.-2027. је израђен, али још није усвојен.

Предузетништво жена у БиХ адресирано је посебним стратешким документима. ФБиХ и РС усвојили су стратешке документе о предузетништву жена, конкретније Акциони план за развој предузетништва жена у Федерацији Босне и Херцеговине за период 2018. – 2020.¹⁰³ и Стратегију Развоја предузетништва жена Републике Српске за период 2019-2023.¹⁰⁴ OECD¹⁰⁵ напомиње да је политика о предузетништву жена побољшана од 2016. године, али и да би већа координација која укључује све надлежне органе, као и размјена добре праксе и знања, помогла ширем екосистему предузетништва жена. Према процјени OECD-а из 2019. године, укључивање предузетништва жена у шире економске политике је слабо.

⁹⁹ Амандмани доступни на: <https://bit.ly/3yyDGnt>.

¹⁰⁰ Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2023).

¹⁰¹ Високи судски и тужитељски савјет Босне и Херцеговине (2020).

¹⁰² Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2017).

¹⁰³ Федерално министарство развоја, предузетништва и обрта (2018).

¹⁰⁴ Влада Републике Српске (2019).

¹⁰⁵ OECD et al. (2019), стр. 541, цитирано у UN Women (2021).

3.6. Домен Здравље

Дијаграм 8 Домен Здравље Индекса родне равноправности, са поддоменима и релевантним показатељима

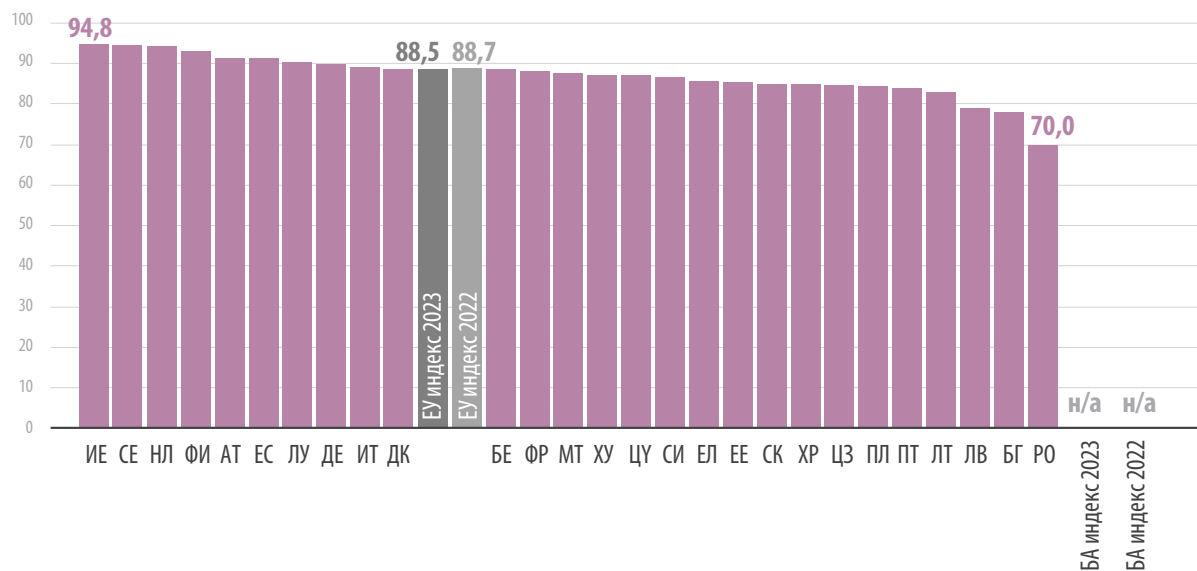

Резултати индекса

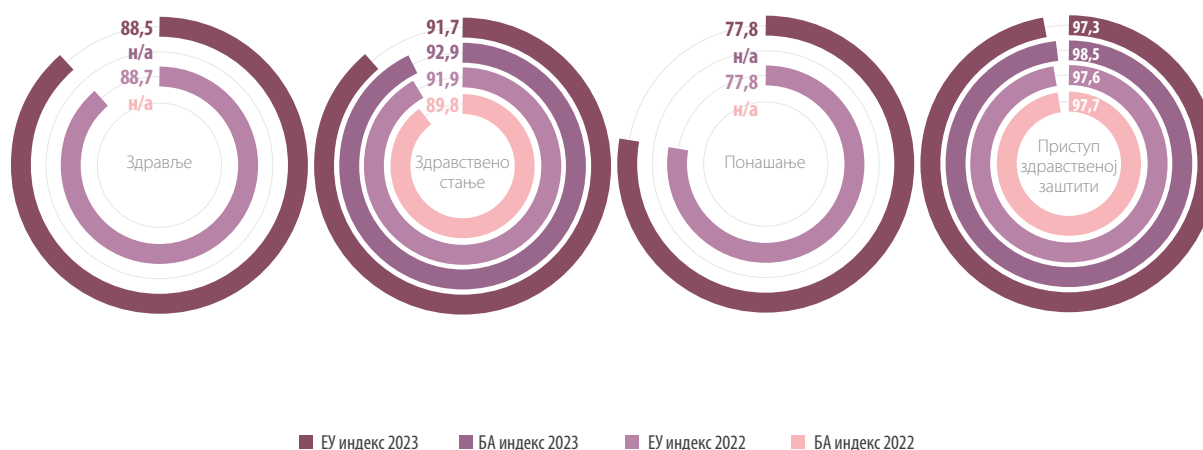
У домену Здравље, родне неједнакости се мјере у три поддомена: здравствено стање, понашање и приступ здравственој заштити. Поддомен који се односи на здравствено стање укључује показатељ субјективне процјене здравља жена и мушкараца, очекивани животни вијек при рођењу и број очекиваних година здравог живота при рођењу. Поддомен Понашање укључује показатеље који мјере преваленцу модела понашања који представљају ризик за здравље, као што су пушење и конзумирање алкохола, те преваленцу модела здравог понашања – конзумирање воћа и поврћа и физичка активност. Поддомен Приступ се мјери процентом људи који пријављују незадовољене љекарске и/или стоматолошке потребе.

Резултати за поддомене Здравствено стање и Понашање израчунати су за БиХ. У овим поддоменима, БиХ постиже 92,9 бода у поддомену Здравствено стање (3,1 бод више у односу на извјештај из 2022. године – 89,8) и 98,5 бода у поддомену Понашање (0,8 бодова ниже у односу на извјештај из 2022. године – 97,7). Ово се упоређује са просјечним резултатима за ЕУ за 2023. годину од 91,7 односно 97,3 за поддомене Здравствено стање и понашање. У поддомену Здравствено стање, БиХ се рангира 3,9 бодова ниже од најбоље рангиране Ирске (96,8) и 12,3 бода више од најниже рангиране Летоније (80,6). У поддомену Понашање, БиХ се рангира 1,3 бода ниже од најбоље рангиране Њемачке (99,8) и 5 бодова више од најниже рангиране Грчке (93,5).

Графикон 15 Индекс родне равноправности у домени Здравље за ЕУ-27 (2023, подаци из 2021. и 2019. године; 2022, подаци из 2020. и 2019. године)

Графикон 16 Индекс родне равноправности у домени Здравље за ЕУ-27 (2023, подаци из 2021. и 2019. године; 2022, подаци из 2020. и 2019. године) и поређења са Босном и Херцеговином у поддоменима Здравствено стање и Приступ здравственој заштити (2023, подаци из 2021. године; 2022, подаци из 2015. године)

Други статистички подаци за БиХ

Према службеним статистикама, жене у Босни и Херцеговини живе 5,2 године дуже од мушкараца, при чему је просјечни животни вијек жена у тренутку смрти 77,4 године, а мушкараца 72,2 године (подаци за 2022. годину).¹⁰⁶ Према израчуна за Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 (подаци из 2021. године), очекивани животни вијек при рођењу у држави је 74,8 (77,5 за жене и 72,2 за мушкарце). У 2022. години жене су значајно надмашиле мушкарце по броју умрлих од ендокриних и метаболичких обољења са поремећајима у исхрани и болести циркулаторног система. С друге стране, мушкарци значајно надмашују жене по броју умрлих од неоплазми, болести респираторног система, болести пробавног система, као и ЦОВИД-19. Најновија статистика из 2022. године указује на укупно пет жена које су умрле у трудноћи, порођају и пуерперијуми.¹⁰⁷

Подаци о сексуалном и репродуктивном здрављу у БиХ су ограничени.¹⁰⁸ Заводи за јавно здравство су задужени за прикупљање података и израду статистичких извјештаја, али се ти подаци не сматрају потпуно поузданим услед комбинације више фактора, међу којима су проблеми откривања и пријављивања болести и интервенција, те досљедност извјештавања од појединачних извора података. Преваленција побачаја је непозната, а праћење смртности породиља има одређене недостатке.¹⁰⁹ Најрецентније Истраживање вишеструких показатеља (енг. Multiple Indicator Cluster Survey - MICS) и истраживање за ромску популацију у БиХ проведена су 2011.-2012. године, а објављена 2013. године. Надаље, свеобухватно Демографско и здравствено истраживање још увијек није проведено од стране статистичких агенција.

¹⁰⁶ Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023g).

¹⁰⁷ Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023g).

¹⁰⁸ Карађиновић, Н. ет ал. (2019).

¹⁰⁹ UN Women (2021).

Политике за промоцију родне равноправности у домену Здравље

У складу са законима, здравствена заштита је у принципу доступна свима без дискриминације по било ком основу. Међутим, БиХ не располаже општим и свеукупним здравственим стратегијама, него појединачне администрације формулишу специфичне стратегије фокусиране на појединачна здравствена питања односно посебне циљне групе. Ове стратегије генерално укључују потребе жена као посебне циљне групе.

Влада ФБиХ усвојила је Стратегију за унапређење сексуалног и репродуктивног здравља и права у 2010. години за период 2010.-2019.¹¹⁰ У ФБиХ је израђен Стратешки оквир за сексуално и репродуктивно здравље за период 2020.-2026. година. Најновија Стратегија за унапређење сексуалног и репродуктивног здравља у Републици Српској усвојена је 2019. године за период од 2019. до 2029. године.¹¹¹ Ова стратегија разматра посебне потребе жена и рањивости маргинализованих група, те се фокусира на планирање породице, здравље мајке, репродуктивно здравље и превенцију полно преносивих болести, услуге и информације о сексуалном и репродуктивном здрављу, као и на сексуално и репродуктивно здравље у кризним ситуацијама.

¹¹⁰ Федерално министарство здравства (2010).

¹¹¹ Влада Републике Српске/Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске (2019).

Неколико сетова клиничких водича (Смјернице за израду клиничких водича, Клинички водич за постпорођајно крварење (ППХ), Клинички водич за прееклампсију, Клиничке водич за антенаталну заштиту, Протокол у акушерству, Водич за интрапарталну скарб) израђено је у оквиру Министарства здравства ФБиХ и Министарства здравља и социјалне заштите РС.¹¹² Надаље, уложени су напори да се успостави систем надзора за праћење смртности мајки, укључујући високоризичне случајеве током трудноће и 42 дана након порођаја. Надаље, елементи Минималног иницијалног пакета услуга (МИСП) за сексуално и репродуктивно здравље у кризи интегрисани су у одређеној мјери у политике сексуалног и репродуктивног здравља у БиХ, нпр. у Стратегију за унапрјеђење сексуалног и репродуктивног здравља у Републици Српској.¹¹³

Посебне здравствене политике су развијене у контексту одговора на родно засновано насиље и сексуално насиље у току сукоба. До краја 2018. израђена су два свеобухватна пакета ресурса за одговор здравственог сектора на родно засновано насиље/сексуално насиље у току сукоба у ФБиХ и РС. У ФБиХ, пакет ресурса се састоји од 12 производа знања и оперативних производа, укључујући пакет ресурса за јачање одговора здравственог сектора на родно засновано насиље, модуле обуке и материјале за одговор здравственог сектора на родно засновано насиље, психосоцијални третман жртава родно заснованог насиља и сексуалног насиља у току сукоба, психосоцијални третман починилаца родно заснованог насиља, улога младих у заштити од родно заснованог насиља, уопштено и у кризним ситуацијама, третман жртава родно заснованог насиља у кризним ситуацијама, те протокол на ентитетском нивоу за пружање подршке жртвама родно заснованог насиља/сексуалног насиља у току сукоба.

У Републици Српској, пакет се састоји од осам производа знања и рада, укључујући: 1. Пакет ресурса за одговор пружалаца здравствених услуга у Републици Српској на родно засновано насиље, 2. Јачање одговора пружалаца здравствених услуга у Републици Српској на родно засновано насиље – Пакет обуке, 3. Поступци у случају родно заснованог насиља у ЈЗУ Дом здравља Бања Лука, 4. Пакет ресурса за одговор пружалаца психосоцијалних услуга у Републици Српској на родно засновано насиље, 5. Јачање одговора пружалаца психосоцијалних услуга у Републици Српској на родно засновано насиље – Пакет обуке, 6. Психосоцијални третман починилаца родно заснованог насиља у породици – Модул обуке, 7. Обука тренера за психосоцијални третман починилаца родно заснованог насиља у породици – Приручник за обуку, и 8. Минимални стандарди за превенцију и одговор на родно засновано насиље у ванредним ситуацијама – Пакет обуке.¹¹⁴

¹¹² Карађиновић, Н. ет ал. (2019); информације UNFPA БиХ.

¹¹³ Карађиновић, Н. ет ал. (2019).

¹¹⁴ Ибид; Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2019).

4. Закључак

Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 израдила је Агенција за статистику Босне и Херцеговине у сарадњи са Агенцијом за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, уз подршку прелазне фазе пројекта „Подршка за родну равноправност у БиХ“ коју финансира Шведска, а проводи UN Women у БиХ. Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 израђен је у складу са методологијом EIGE. Овај извјештај је други ове врсте, јер је први Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини објављен 2022. године.

У овом извјештају су представљене информације за три пуна домена Индекса родне равноправности – Знање, Вријеме и Моћ и два парцијална домена – Рад и Здравље, од укупно шест домена предвиђених методологијом EIGE – Рад, Знање, Новац, Вријеме, Моћ и Здравље. За разлику од извјештаја из 2022. године, овај извјештај додаје нову пуну домену Вријеме, која раније није била израчуната због недостатка доступних података. Метаподаци за Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 објашњавају изворе и године информација кориштених за израчунавање резултата индекса. Подаци који се користе за израчунавање резултата углавном се односе на 2020., 2021. и 2022. годину. Поређења у овом извјештају су направљена са Индексом родне равноправности ЕУ издатим 2023. године, а који користи углавном податке из 2021. и 2022. године.

Разлози за израду дјеломичног умјесто потпуног Индекса родне равноправности у Босни и Херцеговини у великој мјери леже у недостатку релевантних извора података, прије свега анкета и родно рашчлањених података за израчунавање резултата за све домене и поддомене и свеукупно резултата индекса за БиХ. Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за

људска права и избјеглице Босне и Херцеговине и Агенција за статистику Босне и Херцеговине настављају улагати напоре ради прибављања релевантних података за израчун резултата БиХ у свим доменима. Индекс родне равноправности у Босни и Херцеговини 2023 предлаже могуће изворе података за израчунавање преосталих резултата за будући развој пуног Индекса родне равноправности.

У домену Знање, БиХ има више бодова од половине на скали 1-100 предвиђеној методологијом EIGE, што је нешто ниже (5,2 бода) од просјека ЕУ. У домену Моћ, БиХ такође има половину најбољих бодова на скали, али је и даље 10 бодова ниже од просјека ЕУ. У домену Вријеме, БиХ има резултате испод средине скале од 1-100, а поређење са просјеком ЕУ није могуће због различитих методологија истраживања. У домену Рад, поддомену Учесће, БиХ има знатно ниже резултате од просјека ЕУ. У домену Здравље, поддомени Статус и Приступ, резултати БиХ су у великој мјери упоредиви са просјеком ЕУ.

Резултати у БиХ указују на простор за унапрјеђење у свим областима родне равноправности, али углавном у доменима Знање, Моћ и Рад. Треба напоменути да је резултат за поддомен Учесће у домену Рад смањен за 1,4 бода у односу на извјештај из 2022. године. У домену Знање, резултат је смањен за 0,3 бода у односу на извјештај из 2022. године, а за 2,1 бод у домену Моћ. Резултат индекса је повећан у поддомену Статус у домену Здравље за 3,1 бод у односу на извјештај из 2022. године, док је у поддомену Приступ смањен за 0,8 бодова.

БиХ располаже свеобухватним политикама родне равноправности и пуном мрежом гендер институционалних механизма. Развијене су посебне секторске политике у областима образовања и цјеложивотног учења, иако са неуједначеним нивоом интеграције родне анализе

и мјера родне равноправности. Политике за родну равноправност су углавном успостављене у домену Политичка моћ, уз константне напоре институционалних механизма за родну равноправност даље унапрјеђење законодавства које се тиче политичког учешћа жена. Постоје и посебне политике за економско оснаживање жена, углавном у циљу јачања предузетништва жена, али су потребни константни напори за унапрјеђење родне равноправности у областима економске и друштвене моћи. Запошљавање и економске политике у БиХ препознају недовољну заступљеност жена у запошљавању, али генерално не постоје стратешке везе између запошљавања жена и економског развоја земље. У домену Здравље, једине родно одговорне политике су оне које се односе на сексуално и репродуктивно здравље и права жена, док друге политике тек треба да доживе интегрисање родне перспективе уз пуну анализу импликација здравствених политика и здравствених услуга на жене и мушкарце. Политике које се односе на бригу и друштвене активности у контексту родне равноправности и помирења приватног и професионалног живота у великој мјери недостају, осим како је то

предвиђено GAP-ом БиХ. У области Новац, будући изгледи израчунавања резултата неминовно ће покренути питање адекватности и нивоа родне освијештености политика БиХ у овој области.

Очекује се да ће информације за пуне домене Знање, Вријеме и Моћ, као и доступни резултати за поддомене Рад и Здравље, у Индексу родне равноправности у Босни и Херцеговини послужити као чврста база доказа за креирање будуће политике и унапрјеђење политика и праксе у свим сферама живота у циљу постизања вишег нивоа равноправности полова у БиХ. Рад на израчунавању свих шест пуних домена у складу са методологијом EI GE омогућит ће даља поређења БиХ са просјеком ЕУ, појединачним државама чланицама ЕУ и земљама кандидаткињама и потенцијалним кандидаткињама из регије, у циљу постизања стандарда родне равноправности ЕУ, трансформације друштва, смањења родног јаза и побољшања квалитета живота свих грађана.

Библиографија

Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2023). Гендер акциони план Босне и Херцеговине за период 2023. - 2027. године. Доступно на <https://bit.ly/3Sr285n>.

Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2020). Утицај родне пођеле породичних и кућанских послова на професионални живот запослених жена у Босни и Херцеговини. Доступно на <https://bit.ly/3c4lgSR>.

Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2019). Извјештај о имплементацији Гендер акционог плана Босне и Херцеговине 2018-2022. година (извјештајни период: новембар 2018 – септембар 2019). Доступно на <https://bit.ly/3lzm5QQ>.

Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2017). Акциони план за имплементацију УНСЦР 1325 „Жене, мир и безбједност“ у Босни и Херцеговини за период 2018-2022. године. Доступно на <https://bit.ly/3P6f8cv>.

Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023а). Демографија и социјалне статистике. Анкета о радној снази, 2022. година. Доступно на <https://shorturl.at/imnN2>.

Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023б). Демографија и социјалне статистике. Високо образовање у школској 2022/2023. години. Доступно на <https://bit.ly/3Ob2zOJ>.

Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023ц). Култура и умјетност 2022. Доступно на <https://bit.ly/3SpQ0BG>.

Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023д). Демографија и социјалне статистике. Статистика националних здравствених рачуна. Доступно на <https://bit.ly/3u4u5Xq>.

Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023е). Наука, технологија и дигитално друштво. Истраживање и развој, 2022. Доступно на <https://bit.ly/4b94Un1>.

Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023ф). Употреба информационо-комуникационих технологија у Босни и Херцеговини 2022. Доступно на <https://bit.ly/3vJYMI7>.

Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2023г). Демографија 2022. Доступно на <https://shorturl.at/hsKLR>.

Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022). Жене и мушкарци у Босни и Херцеговини. Доступно на <https://bit.ly/3lesAcm>.

Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2022а). Демографија и социјалне статистике. Анкета о радној снази, 2021. година. Доступно на <https://bit.ly/3St5F3h>.

Агенција за статистику Босне и Херцеговине (2016). Попис становништва, домаћинства и станова у Босни и Херцеговини, 2013. – резултати пописа. Доступно на <https://bit.ly/3ALrXVe>.

Агенција за статистику БиХ (2018). Анкета о потрошњи домаћинства у Босни и Херцеговини 2015. Доступно на <https://bit.ly/3nW3PYD>.

CEDAW комитет (2019). Закључна напомене о шестом периодичном извјештају Босне и Херцеговине. Доступно на <https://bit.ly/3OYM8FA>.

Дирекција за економско планирање БиХ (2023). Програм економских реформи Босне и Херцеговине 2023. - 2025. Доступно на <https://bit.ly/48GfJLX>.

European Institute for Gender Equality (2023) Gender Equality Index 2023/Towards a green transition in transport and energy. Luxembourg: Publications Office of the European Union [Европски институт за родну равноправност. Индекс родне равноправности 2023/Ка зеленој транзицији у транспорту и енергетици]. Доступно на <https://bit.ly/42ok2cx>.

Европска комисија (2023). Радни документ особља Комисије: Извјештај о Босни и Херцеговини за 2023. SWD (2023) 691 final. Доступно на <https://bit.ly/3Tcf4we>.

Европска комисија (2021). Радни документ особља Комисије: Извјештај о Босни и Херцеговини за 2021. SWD (2021) 291 final. Доступно на <https://bit.ly/48wrluE>.

Европска комисија (2020). Радни документ особља Комисије: Извјештај о Босни и Херцеговини за 2020. SWD (2020) 350 final. Доступно на <https://bit.ly/3ljkzmJ>.

Европска комисија (2019). Саопштење Комисије Европском парламенту и Савјету: Мишљење Комисије о захтјеву Босне и Херцеговине за чланство у Европској унији. COM (2019) 261 final. Доступно на <https://bit.ly/3lAOk2F>.

Стратегија запошљавања у Федерацији Босне и Херцеговине (2023-2030). „Службене новине Федерације БиХ“ број: 93/2023. Доступно на <https://bit.ly/3UTgkpg>.

Федерално министарство развоја, предузетништва и обрта (2018). Акциони план за развој предузетништва жена у Федерацији Босне и Херцеговине (2018-2020). Доступно на <https://bit.ly/3yZogS4>.

Федерално министарство здравства (2010). Стратегија за унапређење сексуалног и репродуктивног здравља и права у Федерацији Босне и Херцеговине 2010-2019 година. Доступно на <https://bit.ly/3z1w4Lz>.

Gender Equality Index for the Republic of Albania (2020) [Индекс родне равноправности за Републику Албанију]. Доступно на <https://bit.ly/3lX56J3>.

Gender Equality Index for North Macedonia (2019) [Индекс родне равноправности за Сјеверну Македонију]. Доступно на <https://bit.ly/3lxSlhV>.

Индекс родне равноправности за Сјеверну Македонију 2022. Доступно на <https://shorturl.at/acBFK>.

Индекс родне равноправности у Републици Србији 2021. Дигитализација, будућност рада и родна равноправност. Доступно на <https://bit.ly/49Srq24>.

Индекс родне равноправности у Црној Гори 2019. година. Доступно на <https://bit.ly/3Tf62yE>.

Индекс родне равноправности у Црној Гори 2023. година. Доступно на <https://bit.ly/48CWCKO>.

Индекс родне равноправности у Републици Србији. Мерење родне равноправности у Републици Србији 2016. Доступно на <https://bit.ly/3SWey4n>.

Индекс родне равноправности у Републици Србији. Мерење родне равноправности у Србији 2014. Доступно на <https://bit.ly/3TtBIC>.

Изборни закон Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број: 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14 и 31/16).

Караџиновић, Н. (2022). На путу ка Индексу родне равноправности Босна и Херцеговина 2022. Сарајево: Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена. Доступно на <https://bit.ly/49w7brd>.

Караџиновић, Н. и др. (2019). UNFPA Country Program Evaluation Bosnia and Herzegovina [Евалуација програма UNFPA у Босни и Херцеговини]. Доступно на <https://bit.ly/3O4pXdZ>.

Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине (2016). Стратегија развоја науке у Босни и Херцеговини 2017-2022. Доступно на <https://shorturl.at/duLV0>.

Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине (2015). Приоритети за развој високог образовања у БиХ за период 2016. - 2026. Доступно на <https://bit.ly/3lxqL9U>.

Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине (2014). Стратешка платформа развоја образовања одраслих у контексту цјеложивотног учења у Босни и Херцеговини за период 2014. - 2020. Доступно на <https://bit.ly/3yyGrFu>.

Министарство породице, омладине и спорта Републике Српске (2023). Омладинска политика Републике Српске од 2023. до 2027. године. Доступно на <https://shorturl.at/chtwN>.

Министарство просвјете и културе Републике Српске (2020). Стратегија образовања одраслих у Републици Српској за период 2021-2031. године. Доступно на <https://shorturl.at/btBE1>.

Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине (2020). Акциони план Босне и Херцеговине за друштвену инклузију Рома и Ромкиња за период 2021. - 2025. године. Доступно на <https://bit.ly/3c3vjsl>.

Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске (година није наведена). Стратегија унапрјеђења друштвеног положаја лица са инвалидитетом у Републици Српској 2017-2026. Доступно на <https://rb.gy/oxygr>.

Републички завод за статистику Републике Српске (2023). Плате, запосленост и незапосленост 2023. Доступно на <https://rb.gy/06rzhn>.

Републички завод за статистику Републике Српске (2017). Попис становништва, домаћинства и станова у Републици Српској 2013. године. Резултати пописа: градови, општине, насељена мјеста. Доступно на <https://bit.ly/3nXqldU>.

Оквир за реализацију Циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини (2020). Доступно на <https://bit.ly/49uqgdB>.

UN Women (2021). Родни профил земље Босна и Херцеговина. Сарајево, Босна и Херцеговина. Доступно на <https://bit.ly/3uQHkeA>.

UN Women (2021a). Профил родне равноправности у Босни и Херцеговини. Сарајево, Босна и Херцеговина. Доступно на <https://bit.ly/3Ten6oj>.

UNDP (2020). Социјална укљученост у Босни и Херцеговини: Национални извјештај о хуманом развоју за 2020. годину. Доступно на <https://bit.ly/48DOK2C>.

Устав Босне и Херцеговине. Доступно на <https://bit.ly/3UVLNqV>.

Влада Федерације Босне и Херцеговине (2020). Стратегија развоја Федерације Босне и Херцеговине (2021-2027). Доступно на <https://bit.ly/3yyWGSR>.

Влада Републике Српске (2021). Стратегија развоја предшколског, основног и средњег васпитања и образовања Републике Српске за период 2022–2030. године. Доступно на <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mpk/media/vijesti/Pages/nova-strategija-obrazovanja.aspx>.

Влада Републике Српске (2019). Стратегија развоја предузетништва жена Републике Српске за период 2019–2023. године. Доступно на <https://rb.gy/5wvveu>.

Влада Републике Српске/Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске (2019). Стратегија за унапрјеђење сексуалног и репродуктивног здравља у Републици Српској за период од 2019. до 2029. године. Доступно на <https://rb.gy/mv75wk>.

Високи судски и тужитељски савјет Босне и Херцеговине (2020). Стратегија за унапрјеђење родне равноправности у правосуђу Босне и Херцеговине. Доступно на <https://bit.ly/42U1K2Y>.

Voluntary Review - Implementation of Agenda 2030 and the Sustainable Development Goals in Bosnia and Herzegovina [Извјештај о добровољном националном прегледу БиХ - Добровољни преглед - Имплементација Агенде 2030 и циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини] (2019). Доступно на <https://bit.ly/2XkyS5z>.

Закон о равноправности полова у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број : 16/03, 102/09 и 32/10).

Закон о забрани дискриминације („Службени гласник БиХ“, број : 59/09 и 66/16).

Завод за статистику ФБиХ (2023). Тржиште рада (запосленост, плаће и трошкови рада), децембар 2022. Доступно на <https://shorturl.at/eACE5>.

Завод за запошљавање Републике Српске (2022). Акциони план запошљавања у Републици Српској за 2022. годину. Доступно на <https://rb.gy/h6n1m5>.

Анекс Метаподаци – Извори и године информација по доменима, поддоменима и показатељима

Домен	Поддомен	Показатељ	Извор информација	Година на коју се односе подаци
 Посао	Учешће	Еквивалент пуног радног времена	Анкета о радној снази (LFS), БХАС	2021
		Трајање радног вијека	Анкета о радној снази (LFS) и Демографија БХАС	2021
	Сегрегација и квалитет рада	Сегрегација по секторима	Није израчунато Анкета о радној снази (LFS) је предвиђена као извор података за овај показатељ	
		Мogućност узимања одсуства	Није израчунато Анкета о радним условима у Европи (EWCS) је предвиђена као будући извор података за овај показатељ	
		Индекс каријерне перспективе	Није израчунато Анкета о радним условима у Европи (EWCS) је предвиђена као будући извор података за овај показатељ	

Домен	Поддомен	Показатељ	Извор информација	Година на коју се односе подаци
 Новац	Финансијски ресурси	Средња мјесечна зарада	Није израчунато Анкета о структури прихода (SES) је предвиђена као будући извор података за овај показатељ	
		Средњи еквивалентни нето приход	Није израчунато Анкета о приходима и условима живота (SILC) је предвиђена као будући извор података за овај показатељ	
	Финансијска ситуација	Без ризика од сиромаштва	Није израчунато Анкета о приходима и условима живота (SILC) је предвиђена као будући извор података за овај показатељ	
		Неједнакост дистрибуције дохотка – квинтилни омјер С80/С20)	Није израчунато Анкета о приходима и условима живота (SILC) је предвиђена као будући извор података за овај показатељ	

Домен	Поддомен	Показатељ	Извор информација	Година на коју се односе подаци
 Знање	Ниво образовања и учешћа	Дипломанти-це терцијарног образовања	Анкета о радној снази (LFS), БХАС	2021
		Особе које учествују у формалном и неформалном образовању	Анкета о радној снази (LFS), БХАС	2021
	Сегрегација	Студенти терцијарног нивоа образовања у областима образовања, здравства и старања, природних наука и умјетности	Образовање, БХАС	2021

Домен	Поддомен	Показатељ	Извор информација	Година на коју се односе подаци
 Вријеме	Брига и нега	Брига о ђеци, старим и особама са инвалидитетом	Анкета о потрошњи домаћинства, БХАС	2021
		Кухање и/или рад у домаћинству	Анкета о потрошњи домаћинства, БХАС	2021
	Друштвене активности	Ангажман у спортским, културним и другим активностима у слободно вријемевријеме	Анкета о потрошњи домаћинства, БХАС	2021
		Укљученост у добровољне или хуманитарне активности	Анкета о потрошњи домаћинства, БХАС	2021

Домен	Поддомен	Показатељ	Извор информација	Година на коју се односе подаци
 Моћ	Политичка моћ	Министарска мјеста	EIGE База података родне статистике – Жене и мушкарци у доношењу одлука Подаци се односе на Савјет министара БиХ и укључују министре и замјенике министара	Трогодишњи просјек (2020, 2021, 2022)
		Чланови-це парламента	EIGE База података родне статистике - Жене и мушкарци у доношењу одлука Подаци се односе на Представнички дом и Дом народа Парламента БиХ	Трогодишњи просјек (2020, 2021, 2022)
		Регионална скупштина	EIGE База података родне статистике - Жене и мушкарци у доношењу одлука Подаци се односе на Заступнички дом Парламента ФБиХ и Народну скупштину РС, те локална вијећа (само за 2000. годину)	3 године (2020, 2021, 2022)
	Економска моћ	Највеће компаније	EIGE База података родне статистике - Жене и мушкарци у доношењу одлука	3 године (2020, 2021, 2022)
		Централна банка	EIGE База података родне статистике - Жене и мушкарци у доношењу одлука Подаци Централне банке БиХ	3 године (2020, 2021, 2022)
	Друштвена моћ	Истраживање	EIGE База података родне статистике - Жене и мушкарци у доношењу одлука Подаци Министарства цивилних послова БиХ/Сектора за науку и културу	3 године (2020, 2021, 2022)
		Медији	База података родне статистике - Жене и мушкарци у доношењу одлука Подаци се односе на Јавни РТВ сервис БиХ	3 године (2020, 2021, 2022)
		Спортске организације	База података родне статистике - Жене и мушкарци у доношењу одлука	3 године (2020, 2021, 2022)

Домен	Поддомен	Показатељ	Извор информација	Година на коју се односе подаци
 Здравље	Приступ здравственој заштити	Становништво без незадовољних потреба за љекарским и стоматолошким прегледом	Анкета о потрошњи домаћинства (HBS) – модул о здрављу, БХАС	2015
	Понашање	Пушење и конзумирање алкохола	Није израчунато HBS је предвиђен као будући извор података за овај показатељ	
		Конзумирање воћа и поврћа, физичка активност	Није израчунато HBS је предвиђен као будући извор података за овај показатељ у недостатку Европске анкете о здравственом интервјуу (EHIS)	
	Здравствено стање	Самопроцјена здравља	Анкета о буџету домаћинства (HBS) – модул о здрављу, БХАС	2021
		Очекивани животни вијек	Демографија, БХАС	2021
		Године здравог живота	HBS и Демографија, БХАС	2021

